

A photograph of a man and a woman riding bicycles on a paved path through a green landscape. The path is made of light-colored bricks and leads into the distance. On the left side of the path, there is a row of young trees planted in a grassy area. On the right side, there is a large, modern house with a dark roof and a chimney. The sun is shining brightly from the top right, creating a lens flare effect. The overall scene is bright and sunny, with a clear blue sky.

Programma Groen Eemsdelta 2030

Een groen Eemsdelta voor iedereen

Voorwoord

Het landschap van Eemsdelta is een afspiegeling van een meer dan tweeduizend jaar oude dynamische geschiedenis tussen mens, land en de zee. Het is een zeer oud cultuurlandschap en heeft een bijzondere ontstaanswijze en een rijke ontginnings-geschiedenis. Hierdoor biedt Eemsdelta plaats aan een grote hoeveelheid landschappelijke, ecologische, archeologische en cultuurhistorische waarden en erfgoed.

De dynamiek in het landschap is niet verdwenen, maar is wel veranderd. De strijd met het water wordt nog steeds gevoerd, maar nieuwe dijken beschermen ons voldoende. Het is de dynamiek achter de dijken die ons voor nieuwe opgaven stelt. Opgaven die grote invloed hebben op de openbare ruimte. De versterking, sloop en nieuwbouw van woningen, andere vormen van energievoorziening en de aanleg van snel internet. Maar ook gevolgen van klimaatverandering zoals wateroverlast, droogte en hitte.

Het stelt ons op de proef en vraagt ons steeds om mee te bewegen. Dat is niet altijd eenvoudig en zet de identiteit van ons landschap en de leefbaarheid onder druk.

De beleving van de openbare ruimte wordt voor een groot deel bepaald door voldoende groen en bomen. Groen om een ommetje te maken, om te ontspannen en voor frisse lucht en verkoeling. Maar ook ruimte voor vogels, insecten en andere dieren om te schuilen of voedsel te zoeken.

Die ambitie komt samen met de noodzaak om het beleid voor het openbaar groen in Eemsdelta te harmoniseren. Een beleid dat zorgt voor eenheid, een gedragen kwaliteit en zorgt voor bescherming van waardevol groen in onze gemeente.

Dit Programma Groen vormt de basis voor hoe wij als gemeente met het openbaar groen willen omgaan en hoe wij daarin willen samenwerken met onze inwoners, met vrijwilligers, met aannemers en andere terrein beherende organisaties. Zo zorgen we samen voor een groen Eemsdelta voor iedereen.

Pier Prins

Wethouder beheer openbare ruimte

Gemeente Eemsdelta

Inhoud

Voorwoord	2		
1. Inleiding	7		
1.1 Waarom nieuw groenbeleid	7		
1.2 Programmatische aanpak	7		
1.3 Doel van het Programma Groen	8		
1.4 Inbreng vanuit onze inwoners	9		
2. Visie en ambitie	13		
2.1 Visie	13		
2.2 Ambitie	14		
2.2.1 Biodiversiteit	15		
2.2.2 Klimaat	22		
2.2.3 Landschap	25		
2.2.4 Onderhoud	29		
3. Groen in Eemsdelta	39		
3.1 Groen in wijken en dorpen	39		
3.2 Groene ruimte	43		
3.3 Bedrijventerreinen	44		
3.4 Begraafplaatsen	45		
3.5 Bomen	46		
3.6 Landschap	49		
4. Uitvoeringsprogramma	55		
4.1 Plannen en onderzoek	56		
4.2 Realisatie	57		
4.3 Participatie en communicatie	58		
5. Samen aan zet	59		
5.1 Beheeractiviteiten	59		
5.2 Assetmanagement	61		
5.3 Participatie en samenwerking	62		
6. Budgetten	65		
7. Bijlagen	69		
Bijlage 1: Onderzoek groen 2023			
Bijlage 2: Kansenskaart ecologisch bermbeheer			
Bijlage 3: Bomenstructuurkaart			

1. Inleiding

1.1 Waarom nieuw groenbeleid

Vanuit de gemeentelijke visie 'Eemsdelta is dichtbij' streven we naar een kwalitatief goede en duurzaam ingerichte openbare ruimte die bijdraagt aan de leefbaarheid in dorpen, wijken en buurten. Het beheer van de openbare ruimte speelt een belangrijke rol in de ontwikkeling en instandhouding. Het beleid vormt daarin de basis.

Met het nieuwe groenbeleid wordt ingespeeld op actuele trends en maatschappelijke ontwikkelingen, zoals participatie, maar ook opgaven op het gebied van klimaat, biodiversiteit en landschap. Ook het samengaan van de voormalige gemeenten Appingedam, Delfzijl en Loppersum geeft aanleiding om het groenbeleid te actualiseren en te harmoniseren.

1.2 Programmatische aanpak

De Omgevingswet vervangt op termijn 26 Nederlandse wetten voor ruimtelijke projecten. Het gaat onder meer om wet- en regelgeving over bouwen, milieu, water, ruimtelijke ordening en natuur. In de Omgevingswet is het beleid minder gedetailleerd ingevuld. Het algemeen belang, het grote geheel en de lange termijnvisie komen duidelijker centraal te staan. Onder de omgevingswet wordt gewerkt met een aantal kennisinstrumenten.

Gemeenten stellen een Omgevingsvisie op, en vertalen deze naar programma's en omgevingsplannen. Hoe deze plannen er in Eemsdelta uit gaan zien weten we nog niet. Wel weten we dat in een omgevingsprogramma het beleid kan worden uitgewerkt voor ontwikkeling, gebruik, beheer en bescherming en behoud van de fysieke leefomgeving. In een programma kan een gemeente een of meerdere aspecten van de fysieke leefomgeving, zoals biodiversiteit, ruimtelijke kwaliteit en bomen uitwerken.

Met het Programma Groen wordt voorgesorteerd op de komst van de Omgevingswet. In het licht van het omgevingsprogramma wordt invulling gegeven aan het beleid voor het openbaar groen en worden concrete maatregelen gepresenteerd die invulling geven aan het beleid.

1.3 Doel van het Programma Groen

Het Programma Groen is het groene raamwerk voor de inrichting en het beheer van de groene openbare ruimte in Eemsdelta, voor de periode 2023-2030. We onderstrepen hiermee het belang van groen voor de leefbaarheid in onze gemeente. Het Programma vormt de kapstok waaraan we onze activiteiten in de groene buitenruimte ophangen en het zorgt voor de verbinding tussen de opgaven in de openbare ruimte en onze groene ambities.

De nadruk ligt hierbij op het gemeentelijke groen; de parken, het groen in de wijken en dorpen, het buitengebied en de bomen. Daarnaast erkennen en benoemen we de waarde van groen in onze gemeente wat bij anderen in eigendom en beheer is, zoals groen in beheer bij andere overheden of woningbouwcorporaties, particuliere tuinen, het groene agrarische landschap en de natuurgebieden.

In het Programma Groen nemen we de groene kwaliteit onder de loep en stippelen we de route uit naar een 'groen Eemsdelta voor iedereen'. Groen staat daarin zelden op zichzelf. Het vervult verschillende functies en heeft een relatie met andere assets in de openbare ruimte en de bebouwde omgeving. De kwaliteit van het groen wordt voor een groot deel bepaald door de mate waarin het groen de verschillende functies vervult.

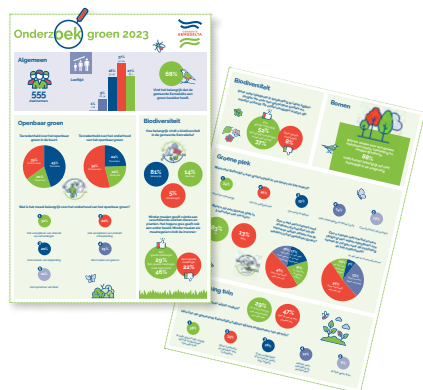
1.4 Inbreng vanuit onze inwoners

JongGOUD Eemsdelta

Samen met de kindergebiedsregisseurs en JongGOUD Eemsdelta hebben we in maart 2023 een groene toekomst voor Eemsdelta geschetst. De groene toekomstvisie door de ogen van de kinderen is vertaald naar een illustratie 'Groene toekomst Eemsdelta'. De illustratie is opgenomen in hoofdstuk 3. Bij het uitwerken en uitvoeren van het groene beleid, het groen-beheer en in groene projecten verwerken we de toekomstvisie waardoor de stem van onze jongeren in de gemeente zichtbaar wordt.

Onderzoek groen 2023

In maart 2023 hebben we onze inwoners gevraagd wat ze belangrijk vinden bij de inrichting, het beheer en het gebruik van het openbaar groen. Meer dan 550 inwoners hebben in de vragenlijst hun mening gegeven. De resultaten van de vragenlijst zijn vertaald naar de visie en ambities van het Programma Groen. Een overzicht van de resultaten is opgenomen in bijlage 1.

Uitgelicht: de functies van groen

Verkoeling: bomen en ander groen verdampen water, reflecteren het zonlicht en geven schaduw. Groen functioneert als natuurlijke airco.

Waterbergen: een goede bodem die door bomen en beplanting is doorwortelt kan tijdelijk 15 tot 25% vocht bufferen. Door hemelwater in groenstroken te laten infiltreren wordt overbelasting van het riool tijdens piekbuien voorkomen.

CO₂ opnemen: groen en met name bomen leggen CO₂ vast. Hoe langer een boom kan groeien, hoe meer CO₂ kan worden vastgelegd.

Verbeteren leefklimaat: groen haalt de scherpe kanten van een stenige omgeving af; de wind is minder guur, een hittegolf minder heet en bij piekbuien wordt veel water in het groen opgevangen. Zo draagt groen bij aan energiebesparing, waterberging en luchtzuivering. Dat zorgt voor een aangenaam leefklimaat.

Minder impact ziekten en plagen: door te variëren in soorten bomen en beplanting neemt de kans op spreiding van ziekten en plagen af. Meer variatie in groen biedt ook meer huisvesting aan natuurlijke vijanden.

Leefomgeving van flora en fauna: voor veel planten, vogels, insecten en andere dieren zorgt groen voor voedsel, vocht, veiligheid, verbinding en voortplanting.

Geluidswering: groen camoufleert en dempt het geluid. Samen met het zicht op groen wordt geluidsoverlast gecompenseerd en vooral ook als minder storend beleefd.

Luchtzuivering: het totale bladoppervlak van een boom is enorm, het werkt als een grote stofzuiger en legt fijnstof vast. Bomen zijn negatief geladen en hebben een aanzuigende werking op positief geladen fijnstof.

Gezondheid: Gezondheidskosten nemen aantoonbaar af wanneer kwalitatief groen bereikbaar is; de weerbaarheid tegen ziekte en vermoeidheid nemen toe. Contact met groen zorgt voor meer geluk, zet aan tot beweging en vermindert stress. Het bevordert vitaliteit en creativiteit: kinderen laten creatiever spel zien in groen en pestgedrag neemt af.

Seizoensbeleving: Een boomrijke omgeving draagt bij aan een natuurlijke tijdsbeleving doordat seizoenen zichtbaar zijn; dit geeft mensen houvast.

Sociale cohesie: De toegang tot groen draagt bij aan het verkleinen van sociaaleconomische gezondheidsverschillen en biedt een plaats waar mensen elkaar ontmoeten. Toegankelijk groen voor iedereen (loopafstand) is hiervoor cruciaal.

Oriëntatie, structuur en identiteit: Mensen kunnen zich beter oriënteren door boomstructuren of markante bomen; bomen bepalen deels ook het beeld van de omgeving. Op plekken waar eenheid ontbreekt kunnen met behulp van bomen het beeld en de uitstraling worden opgewaardeerd.

Verkeersveiligheid vergroten: Bomen kunnen bijdragen aan logische verkeersafwikkeling. 'Natuurlijk sturen' is hiervan een voorbeeld, waarbij door het slim plaatsen van bomen of het juist weglaten van bomen verkeerssituaties worden verduidelijkt. Zo kunnen bomen wegen optisch versmallen, wat bijdraagt aan een lagere rijdsnelheid, of bijvoorbeeld een kruising aankondigen.

Overlast beperken: Geluidwering, objecten aan het zicht onttrekken en lichthinder voorkomen; het slim plaatsen van boomrijke beplanting om geluids-, wind- en lichtoverlast gevoelsmatig maar ook meetbaar te verminderen. Ook verkeer kan aan het zicht worden onttrokken door inzet van groen.

Economische waarde: groen geeft onze leefomgeving op allerlei fronten een economische impuls. In een groene straat zijn woningen meer waard en een groene omgeving is aantrekkelijk voor recreatie en toerisme.

2. Visie en ambitie

2.1 Visie

In Eemsdelta kunnen onze inwoners leven, wonen, werken en opgroeien in een gezonde leefomgeving. Een leefomgeving met voldoende groen dat voor iedereen bereikbaar is. Groen waar jong en oud met tevredenheid van kan genieten.

Een groene omgeving waar ruimte is voor bomen, planten, vogels, insecten, vlinders en andere dieren en waar we de gevolgen van een veranderd klimaat kunnen opvangen en om kunnen zetten naar kansen om de leefbaarheid in wijken, buurten en dorpen te vergroten. Groen wat de identiteit en het karakter van onze landschap omarmt en versterkt.

Wat groen is houden we graag groen en daar waar nodig zoeken we naar kansen voor extra vergroening. Waar groen moet verdwijnen compenseren we dit. Het openbaar groen is van goede kwaliteit en we beheren het zorgvuldig (schoon, heel, veilig) en duurzaam.

Bij inrichting en beheer blijven we inspelen op nieuwe ontwikkelingen, kennis, trends en behoeften.

Betrokkenheid van inwoners, organisaties en ondernemers bij hun (groene) woonomgeving vinden we belangrijk. We communiceren helder over groen.

***In het Onderzoek Groen 2023
geeft 83% van de deelnemers
aan binnen 5 minuten lopen
op een groene plek te zijn.***

Voor een 'groen Eemsdelta voor iedereen' zetten we in op:

Biodiversiteit

Biodiversiteit is van belang om de natuur goed haar werk te laten doen. We stimuleren en vergroten de biodiversiteit in onze gemeente.

Klimaat

We ontwikkelen en behouden een leefbare en klimaatbestendige openbare ruimte die bestand is tegen meer hitte, droogte en wateroverlast.

Landschap

Het landschap vormt de basis voor de identiteit van onze gemeente. We behouden en versterken de leesbaarheid van het landschap.

Onderhoud

We nemen de kwaliteit van het onderhoud onder loep. We harmoniseren en optimaliseren het beheer en stemmen het af op de functie van het groen.

2.2 Ambitie

De belangrijke rol die groen vervult voor de leefbaarheid van Eemsdelta en de waarde die het vertegenwoordigd bij het aanpakken van de opgaven in de openbare ruimte, is samengevat in de thema's biodiversiteit, klimaat, landschap, en onderhoud. We sturen op deze thema's in het beheer en bij de ontwikkeling van de buitenruimte. Op de volgende pagina's is per thema een nadere toelichting gegeven op de ambities in het kader van het Programma Groen.

BIODIVERSITEIT

2.2.1 Biodiversiteit

Wat verstaan we onder biodiversiteit?

Het leven op aarde kent veel variatie. De verscheidenheid in planten- en diersoorten en hun leefgebieden (ecosystemen) wordt biodiversiteit genoemd. Ook groen in de kernen en het buitengebied van Eemsdelta biedt ruimte aan biodiversiteit. Met name groen dat natuurvriendelijk is ingericht en wordt onderhouden, kan rijk zijn aan diverse soorten.

Waarom willen wij de biodiversiteit versterken?

Planten- en diersoorten en ecosystemen dragen bij aan een gevarieerde beleving van de leefomgeving en hebben tevens een waarde van zichzelf. Meer biodiversiteit maakt onze openbare ruimte aantrekkelijker en veerkrachtiger. Het levert ons onmisbare ecosysteemdiensten. Zowel landelijk groen en natuurgebieden als groen in steden en dorpen zijn belangrijk voor bestuivende insecten, zoals vlinders, bijen en hommels. Ook voor bestuiving van voedselgewassen.

De kans op grootschalige verspreiding van ziekten en plagen, zoals de essentaksterfte, neemt door meer biodiversiteit af. Ook in het kader van natuurwetgeving is aandacht voor biodiversiteit van belang. Bepaalde planten en diersoorten en natuurgebieden zijn wettelijk beschermd. In de Wet natuurbescherming is bovendien een zorgplicht opgenomen voor alle in het wild levende dieren en planten en hun directe leefomgeving.

De inrichting en het beheer van de openbare ruimte dragen momenteel onvoldoende bij aan biodiversiteit, zo blijkt ook uit het *Deltaplan Biodiversiteitsherstel*. Dat moet anders, want voor herstel van de biodiversiteit is de openbare ruimte hard nodig.

In het Onderzoek Groen 2023 vindt 81% van de deelnemers biodiversiteit in de gemeente Eemsdelta belangrijk

Waar zetten we op in?

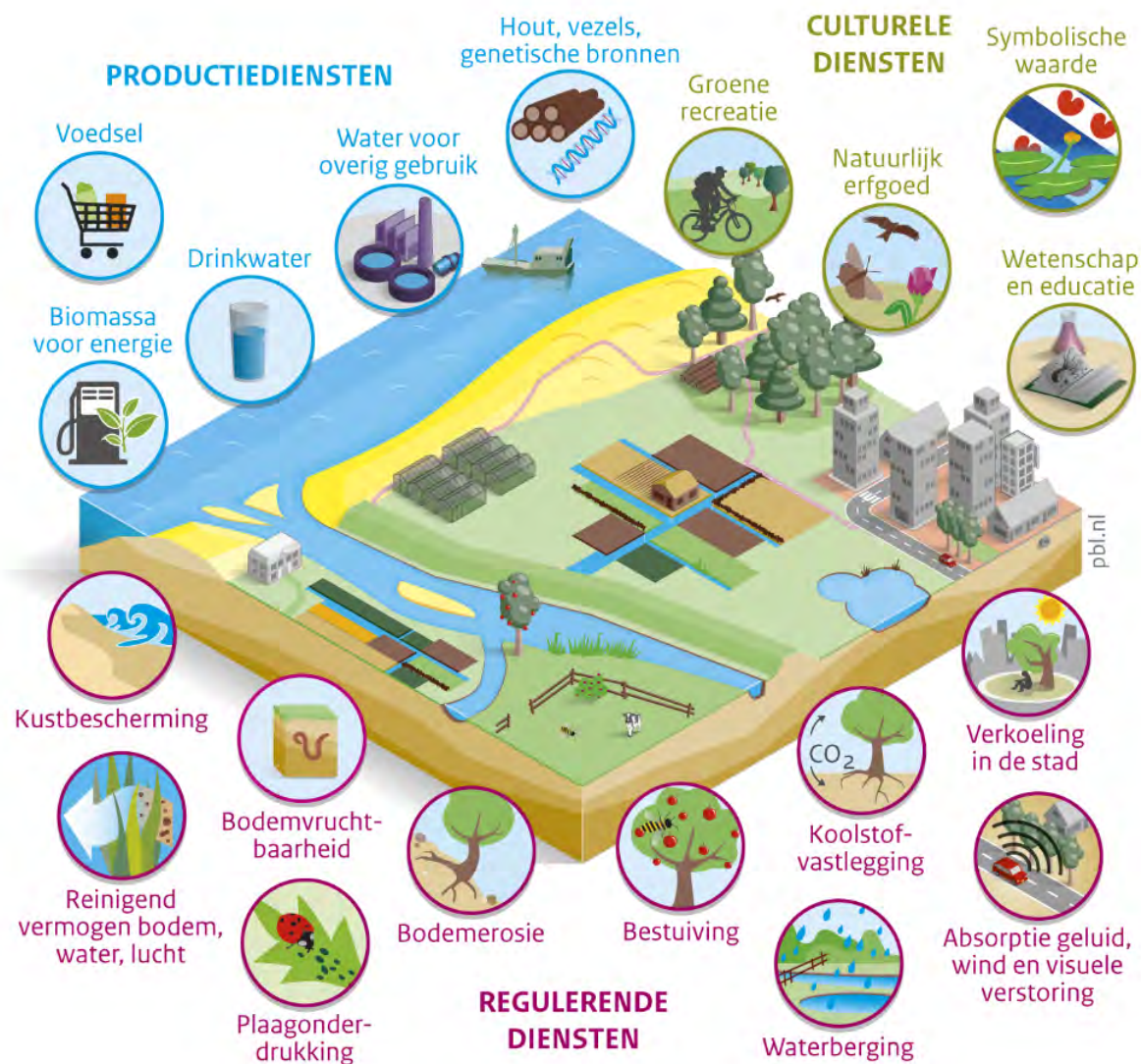
- Behouden en beschermen van bestaand groen en aanleg van nieuw groen in dorpen, wijken en buurten, maar ook in het buitengebied.
- We scheppen voorwaarden voor voldoende voedsel, vocht, veiligheid, voortplanting en verbinding. Zo zorgen we voor een aantrekkelijke leefomgeving voor planten, dieren, insecten en vlinders.
- Elke beheergroep (soorten groen, bijvoorbeeld bomen, hagen, gazons enz.) en elke locatie biedt andere kansen om de biodiversiteit te vergroten. De nadruk ligt op het aanbrengen van variatie in gelaagdheid (hoog en laag) en structuur door inrichting en beheer.
- We passen zo veel mogelijk inheemse bloeiende- en besdragende beplanting toe om de biodiversiteit te stimuleren. In bosplantsoen passen we, afhankelijk van de functie, een boom-, struik-, en kruidlaag toe.

Uitgelicht: Ecosysteemdiensten

Ecosysteemdiensten zijn diensten die de groene leefomgeving ons levert. Het zijn onmisbare functies van het groen in de openbare ruimte en daarbuiten. Er kan onderscheid worden gemaakt tussen productiediensten, culturele diensten en regulerende diensten. Het groen in de openbare ruimte draagt vanwege haar omvang en functie het meeste bij aan de culturele- en regulerende diensten. De positieve effecten van groen worden in dit kader vaak gebundeld tot de effecten op klimaat en temperatuur, op de waterhuishouding, op luchtkwaliteit en op biodiversiteit.

Afbeelding 1: voorbeelden van ecosysteemdiensten in Nederland (bron: pbl.nl)

Uitgelicht: meer variatie in maaibeheer

We brengen meer variatie aan in onze bermen, gazons en andere grasvegetaties door te variëren in het maaibeheer. Door grasvegetaties op sommige plekken minder vaak te maaien of na het maaien het maaisel af te voeren creëren we meer structuurvariatie en kunnen bloemrijke vegetaties zich beter ontwikkelen. Dat geeft een fraai beeld en er ontstaat een grotere en gevarieerdere leefomgeving voor bijen, vlinders en andere insecten.

We maken daarbij onderscheid in grasvegetaties die we regulier beheren en grasvegetatie die we ecologisch beheren. We doen dit gericht en vertalen dit naar een maaikaart. We passen ecologisch beheer toe op plekken waar de ecologische potentie hoog is. Ook willen we overlast door langer gras voorkomen. Zichthoeken, kruisingen en randen langs paden en wegen maaien we daarom altijd regulier.

De keuze voor regulier bermbeheer of ecologisch bermbeheer baseerden we op het onderzoek 'Kansenkaart ecologisch bermbeheer Eemsdelta 2022'. In dit onderzoek is op basis van bronnenstudie (Nationale Databank Flora en Fauna), veldonderzoek en gebiedskennis van de gemeentelijke beheerders, de ecologische potentie van onze bermen in kaart gebracht met als doel de winst op het gebied van biodiversiteit te maximaliseren. Het onderzoek is opgenomen in bijlage 2.

***In het Onderzoek Groen 2023 vindt
75% van de deelnemers minder
maaien een goede maatregel om
de biodiversiteit te vergroten.***

Regulier beheer	<i>Bermen regulier</i>	Hier maaien we 2 tot 3 keer per jaar. Het maaisel blijft liggen waardoor de bodem verrijkt en grassen de overhand krijgen.
	<i>Gazons</i> <i>Grafakkers</i> <i>Trapvelden en speelvelden</i>	Hier maaien we meestal wekelijks, met een strak gemaaid eindbeeld. We maaien frequent waardoor het gras kan blijven liggen.
	<i>Gras extensief</i>	Hier maaien we 2 tot 3 keer per jaar. Het maaisel blijft liggen waardoor de bodem verrijkt en grassen de overhand krijgen.
Ecologisch beheer	<i>Bermen ecologisch</i> <i>Kruidenrijk gras</i>	Hier maaien we 2 keer per jaar, waar mogelijk gefaseerd. Het maaisel voeren we af waardoor de voedingsstoffen worden onttrokken en er meer gevarieerde en bloemrijke vegetatie ontstaat.
	<i>Begrazingsgebieden</i>	Ook begrazing met schapen valt onder ecologisch beheer. Dit zetten we vooral in op locaties die met machines niet of slecht zijn te beheren.
	<i>Verruigingsgebieden</i>	In deze gebieden voeren we zo weinig mogelijk onderhoud uit en laten we de natuur haar gang gaan. Het eindbeeld is verruigd hoog gras met houtopstanden.

Tabel 1: overzicht maaibeheer

KLIMAAT

2.2.2 Klimaat

Wat verstaan we onder een klimaatbestendige gemeente?

Een klimaatbestendige gemeente is in staat om de effecten van klimaatverandering (hevige regen, langdurige droogte, meer warme dagen en andere windpatronen) beter op te vangen, zonder dat daarbij (ernstige) overlast ontstaat. Groen draagt in belangrijke mate bij aan het voorkomen en verzachten van overlast en schade als gevolg van klimaatverandering.

Waarom willen wij klimaatbestendigheid versterken?

De kwaliteit van onze leefomgeving staat door de klimaatverandering onder druk. Dit zorgt ook in Nederland voor overlast (als onder gelopen straten of kelder), gezondheidsproblemen bij onder meer ouderen (door hittestress), stormschade aan bomen en door dit alles schade aan onze economie. Ook kunnen planten en dieren zich niet snel genoeg aanpassen aan het nieuwe klimaat, waardoor sommige uitsterven en andere juist exponentieel in aantal toenemen.

Afbeelding 2: centrum van Delfzijl als hitte-eiland (bron: Klimaatatlas Noord-oost-Nederland)

De *Klimaatatlas Noordoost-Nederland* laat op basis van stresstesten zien dat onze regio vooral kwetsbaar is bij hitte, droogte en hevige neerslag en dat overstromingsrisico's een bedreiging vormen. Bijvoorbeeld het centrum van Delfzijl, waar door veel verharding en bebouwing een hitte-eiland zichtbaar is (zie afbeelding 2). De temperatuur kan daar 's zomers flink oplopen, dat terwijl juist daar de gebruikintensiteit hoog is.

De kwetsbaarheden kunnen gevolgen hebben voor veiligheid, bereikbaarheid en het gebruik van de openbare ruimte. Door klimaatadaptieve maatregelen passen wij en onze leefomgeving zich aan, aan het veranderende klimaat en worden de gevolgen van klimaatverandering voorkomen of beperkt.

'De komende jaren staan we ten gevolge van de doelstellingen uit het Parijse Klimaatakkoord voor grote opgaven op het gebied van duurzaamheid en klimaatadaptie. Deze opgaven zien wij als een urgente uitdaging om de leefomgeving verder te ontwikkelen'.

Bron: Eemsdelta is dichtbij, 2019.

■ Waar zetten we op in?

- Behouden en beschermen van bestaand groen en aanleg van nieuw groen in dorpen, wijken en buurten.
- Groen moet (mede) bijdragen aan waterberging en infiltratie, waar dit vanuit klimaatbestendigheid gewenst is. We werken integraal als het om klimaatadaptatie gaat (groen, wegen, riolering).
- Bewustwording vergroten van belang groen in tuinen bij particulieren, bedrijven, scholen en instellingen. Bijvoorbeeld doormiddel van acties in het kader van Stichting Steenbreek. Tegels eruit, groen erin!
- Inzetten van groen ter verkoeling op (kwetsbare) locaties met hittestress op warme dagen of ter verzachting van ongewenste windpatronen.
- Duurzaam en veerkrachtig groen dat zelf bestand is tegen de effecten van de klimaatverandering; bijvoorbeeld door te kiezen voor soorten die een positieve bijdrage leveren aan de ecosysteemdiensten; klimaat, waterhuishouding,

- Luchtkwaliteit en biodiversiteit van de *Bomenposter* van de Wageningen University & Research (WUR).
- Op basis van de *Regionale Adaptatie Strategie Groningen en Noord-Drenthe* (RAS) ontwikkelen we een Lokale Adaptatie Strategie (LAS), waarin we beschrijven wat er nodig is om Eemsdelta klimaatbestendig te maken en hoe we dat gaan doen. We ontwikkelen de LAS op basis van het streefbeeld, de strategie en 10 handelingsperceptieven voor een klimaatadaptieve leefomgeving.

Streefbeeld Regionale Adaptatie Strategie Groningen en Noord-Drenthe

'Een regio met een sterk groenblauw karakter waarin mens en landschap in harmonie samenleven. Landbouw en natuur zijn (nog steeds) de sterk beeldbepalende factoren voor het landschap, met grotere (bio)diversiteit en de menselijke maat als kernwaarden. De regionale en lokale watersystemen zijn gericht op water vasthouden en bergen. Hierdoor is water zoveel mogelijk tot in de haarvaten beschikbaar in periodes van droogte en leidt wateroverlast tot weinig schade.'

Bron: RAS Groningen en Noord-Drenthe

LANDSCHAP

2.2.3 Landschap

Wat verstaan we onder een leesbaar landschap?

In een leesbaar landschap zijn de kwaliteiten in het landschap waar te nemen en te beleven. Elk landschap heeft zijn eigen samenhang, zijn eigen verhaal en zijn eigen identiteit. Het grondgebied van de gemeente Eemsdelta kent drie verschillende landschapstypen: het wierdenlandschap, het dijkenlandschap en het wegdorpenlandschap. Elk met zijn eigen karakteristieken; de nog herkenbare en afleesbare ruimtelijke en cultuurhistorische kenmerken.

Waarom willen we de leesbaarheid van het landschap versterken?

Het landschap is 'Het land en water dat ons draagt, omringt en verbindt'. De rust, de natuurpracht en de weidsheid van het landschap kenmerken het gebied van Eemsdelta. Inwoners van Eemsdelta zijn trots op dit unieke gebied en voelen zich er thuis.

Bomen en beplantingen zijn in ons open landschap van bijzondere betekenis. Zij maken het verschil tussen een 'open' landschap en een 'kaal' landschap. Wegbeplantingen zorgen voor contrast tussen beslotenheid en openheid. Vanuit de intimiteit van een beplante weg is er uitzicht op de open landerijen en polders. Bomen langs wegen geven het zicht op de openheid een voorgrond en zorgen voor perspectief en diepte.

Beplante boerenerven, begraafplaatsen en borgterreinen vormen in die openheid groene eilanden. Zij geven 'maat' aan de openheid. Beplantingen kunnen verborgen structuren, zoals verschillen in de bodem of verschillen in ontginningsgeschiedenis, zichtbaar maken. Beplantingen geven ons landschap daarmee een eigen sfeer en ruimtelijke identiteit.

'Het landschap van Noord Groningen is als een schilderij uit de Gouden Eeuw. Het herkrijgt haar glans wanneer het weer eens grondig wordt schoongemaakt. Plots herkent men in het schilderij weer tekening en nuances, die onder de grauwsluier zoek waren geraakt, onzichtbaar waren geworden.'

Bron: Landschapsontwikkelingsplan Noord Groningen, 2004

Waar zetten we op in?

- Behouden en beschermen van bomen en andere beplantingen die een bijdrage leveren aan de kwaliteit van het landschap langs wegen, op dijken, op boerenerven en op bijzondere plekken, zoals religieus erfgoed (kloostervoorwerken en kerkterreinen), borgterreinen, begraafplaatsen, industrieel erfgoed (steenfabrieken) en militair erfgoed.
- De landschappelijke onderbouwing voor behoud en versterking van boombeplanting in het buitengebied is vastgelegd in de Bomenstructuurkaart (zie uitgelicht).
- Op basis van het lidmaatschap van de Stichting Groninger Bomenwacht nemen we deel aan beplantingsprojecten om groene landschappelijke structuren te herstellen en te versterken.

- We inspecteren onze essen langs wegen en paden en in bosverband op essentaksterfte op basis van het afwegingskader van het gemeentelijke 'Actieplan essentaksterfte' (2018). Hiermee maken we zorgvuldige keuzes in het behouden of kappen van aangetaste essen.
- We inspecteren onze iepen op basis van de '*Handleiding goed iepenbeheer*' van de Stichting Groninger Bomenwacht en halen zieke iepen tijdig weg. Zo voorkomen we verdere verspreiding van de ziekte.
- In samenwerking met de agrarische natuurverenigingen ondersteunen we projecten voor het vergroenen van boerenerven, zoals Mooi Heem van Agrarische natuurvereniging Wierde en Dijk.

Uitgelicht: Bomenstructuurkaart

De basis voor de bomenstructuurkaart wordt gevormd door het landschap van de gemeente Eemsdelta. Een landschap met verschillende deelgebieden en onderscheidende karakteristieken waarin de identiteit van het gebied besloten ligt. Voor de gemeente Eemsdelta zijn de ruimtelijke karakteristieken uitvoerig beschreven en verbeeld in het 'Werkboek karakteristieken landschap en kernen Eemsdelta'.

Op basis van het werkboek is de bomenstructuurkaart voor het buitengebied van Eemsdelta ontwikkeld. De kaart vormt een praktisch ondersteunend instrument en maakt het inzichtelijk welke landschappelijke structuren en elementen aanleiding geven voor boombeplanting. De Bomenstructuurkaart is opgenomen in bijlage 3.

We passen de bomenstructuurkaart toe door waardevolle landschappelijke structuren waar boombeplanting structuurversterkend is te vergroenen en op die plekken bestaande groene structuren te beschermen en waar nodig te herstellen.

We richten ons daarbij op wegen, dijken, kernen en bijzondere plekken zoals borgterreinen, begraafplaatsen en religieus- en industrieel erfgoed.

Afbeelding 3: uitsnede bomenstructuurkaart omgeving Leermens. Voor legenda zie volledige kaart in bijlage 3.

ONDERHOUD

2.2.4. Onderhoud

Wat verstaan we onder de kwaliteit van het onderhoud?

Het beheer en onderhoud van het openbaar groen ontwikkelt zich van een voornamelijk technische aangelegenheid naar een werkveld waar steeds meer aandacht is voor opgaven als biodiversiteit, klimaatadaptatie, de beleving van het openbaar groen door inwoners en een verhoogde betrokkenheid van de gebruikers bij de inrichting en het beheer.

De kwaliteit wordt bepaald door de mate waarin het openbaar groen deze waarden en functies vertegenwoordigt. Naast de inrichting speelt het onderhoud van het openbaar groen daarin een belangrijke rol.

Waarom willen we de kwaliteit van het onderhoud verbeteren?

Het openbaar groen is continu aan verandering onderhevig. Trends, ontwikkelingen, veranderende regelgeving en wensen van inwoners en politieke prioriteiten hebben invloed op de inrichting en het beheer.

Het vraagt om aanpassingen om het openbaar groen goed te laten functioneren. De gemeentelijke herindeling maakt het tevens noodzakelijk de kwaliteit van het onderhoud opnieuw te definiëren en te harmoniseren.

We benaderen het onderhoud vanuit vier invalshoeken; beeldkwaliteit, technische kwaliteit, functionele kwaliteit en belevingskwaliteit. Samen zijn ze bepalend voor de kwaliteit van het openbaar groen waar we met onderhoud invloed op kunnen uitoefenen. Door te sturen op deze kwaliteiten kunnen we ons beheer optimaliseren en de kwaliteit van het groen verhogen.

'Een goed onderhouden groene openbare ruimte heeft een gunstige invloed op het welbevinden van bewoners, het gevoel van veiligheid, draagt bij aan de herkenbaarheid van een dorp of straat en (het behoud van) de waarde van het vastgoed'.

Bron: Eemsdelta is dichtbij, 2019

Waar zetten we op in?

- We brengen differentiatie aan in de beeldkwaliteit van het verzorgend groenonderhoud om het ambitieniveau te realiseren (zie uitgelicht). De begraafplaatsen en stads- en dorpsgezichten (incl. centrum Delfzijl) onderhouden we op niveau A, de woongebieden en bedrijventerreinen op niveau B en de groene ruimte en het buitengebied op niveau C.
- Voor de sturing op de beeldkwaliteit gaan we ervan uit dat tenminste 90% van het openbaar groen moet voldoen aan het vastgestelde ambitieniveau..
- Per beheergroep sturen we op de technische kwaliteit. Een technisch goede groene buitenruimte vraagt ook om minder onderhoud. Denk bijvoorbeeld aan gesloten beplantingsvakken waar onkruid geen kans krijgt.
- De streefbeelden als functionele kwaliteitseis voor het uit te voeren beheer worden in de operationele beheerplannen nader geconcretiseerd.

- We sturen sterker op de belevingskwaliteit van het groen-
onderhoud. We streven er naar dat in 2030 tenminste 60%
van de inwoners tevreden is over het onderhoud van het
openbaar groen.

*In het Onderzoek Groen 2023 is 54% van
de deelnemers niet tevreden over het
onderhoud van het openbaar groen*

Uitgelicht: kwaliteitsambities

De kwaliteitsambitie van het onderhoud wordt vanuit vier invalshoeken beschreven. Samen zijn ze bepalend voor de kwaliteit van het openbaar groen waar we met onderhoud invloed op kunnen uitoefenen. Door te sturen op beeldkwaliteit, technische kwaliteit, functionele kwaliteit en belevingskwaliteit kunnen we ons beheer optimaliseren en de kwaliteit van het groen verhogen.

Beeldkwaliteit

Een groot deel van het dagelijks 'verzorgende' groenonderhoud wordt uitgevoerd volgens een vastgesteld onderhoudsniveau. De beeldkwaliteit. Het onderhoudsniveau bepaald wanneer er onderhoud wordt uitgevoerd, het moment van ingrijpen. Het onderhoudsniveau is daarmee bepalend voor de verzorging (netheid) van het openbaar groen. Jaarlijks wordt de beeldkwaliteit van het groen meerdere malen gecontroleerd, we noemen dat schouwen. Dit wordt uitgevoerd door onze eigen organisatie en door een externe, onafhankelijke partij.

De onderhoudsniveaus zijn gebaseerd op de landelijk geüniformeerde beeldmeetlatten uit Kwaliteitscatalogus Openbare Ruimte van het CROW (Standaardkwaliteitsniveaus voor onderhoud). Er kunnen daarbij vijf onderhoudsniveaus worden onderscheiden:

Onderhoudsniveau	Omschrijving
A+	Zeer hoog
A	Hoog
B	Basis
C	Laag
D	Zeer laag

Tabel 2: Onderhoudsniveaus beheer openbare ruimte (bron: CROW)

Alle vijf de onderhoudsniveaus kunnen in de praktijk worden aangetroffen. Om het ambitieniveau te formuleren en voor te schrijven in een opdracht worden alleen niveaus A, B en C gebruikt. Voor niveau D kan niet worden gekozen als ambitieniveau of eis, omdat voor dit niveau geen onderhoud nodig is. Niveau D is slechts bedoeld om te kunnen meten dat niveau C niet is behaald. Niveau A+ is vooral een opleveringskwaliteit, die vrijwel niet in stand kan worden gehouden.

Technische kwaliteit

Per beheergroep sturen we naast beeldkwaliteit ook op de technische kwaliteit. Een trapveld kan namelijk netjes zijn gemaaid, maar als er veel gaten of open plekken in zitten is het alsnog onbespeelbaar. Een technisch goede openbare ruimte vraagt ook om minder onderhoud. Denk bijvoorbeeld aan gesloten beplantingsvakken waar onkruid geen kans krijgt. Het beheer van invasie exoten, zoals Berenklaauw en Japanse duizendknoop, maakt ook deel uit van de technische kwaliteit.

De ingrepen voor groot onderhoud en vervanging worden veelal gepland op basis van technische inspecties. Dit gebeurt op basis van de Kwaliteitscatalogus Openbare Ruimte van het CROW.

Wanneer op basis van de technische inspecties wordt bepaald dat de beheergroep moet worden vervangen, dan wordt deze vervanging ingepland in het meerjariginvesteringsplan (MJIP).

Groot onderhoud en vervanging van groen staan echter niet vaak op zichzelf. In de praktijk wordt vaak aangesloten bij groot onderhoud en vervangingen van andere assets in de openbare ruimte.

Functionele kwaliteit

Het beheer van het openbaar groen wordt al lange tijd niet alleen ingegeven door de beeldkwaliteit en technische kwaliteit, meer en meer wordt gekeken naar het functioneren en de waarde van het openbaar groen. Denk bijvoorbeeld aan bosplantsoenen, wat van belang is voor de biodiversiteit, maar ook een afschermdende functie heeft rondom een sportveld.

Voor de functionele kwaliteiten van groen zijn nog maar weinig meetbare kwaliteitsambities vastgelegd. Alleen onze bomen beheren we op basis van een streefbeeld; het aanvaard boombeeld. Ontwerpen van de groene buitenruimte worden echter wel vaak op basis van een visie of beeldkwaliteitsplan gemaakt. Een streefbeeld bepaalt daarin de functionele kwaliteit van het groen. Maar dat streefbeeld staat nog lang niet altijd aan de basis voor het uit te voeren beheer.

Het formuleren van functionele kwaliteiten van het groen is uitdagend. Vaak vervullen de beheergroepen in de groene buitenruimte meerdere functies of waarden tegelijk. Het is een proces dat nog volop in ontwikkeling is, in Eemsdelta, maar ook in de rest van Nederland. De streefbeelden als kwaliteitseis voor het uit te voeren beheer worden in aanvullende plannen nader geconcretiseerd. We hebben als doel in de operationele beheerplannen de functionele kwaliteiten te concretiseren om deze mee te nemen in de afwegingen die worden gemaakt in het meerjarigonderhoudsplan (MJOP).

Belevingskwaliteit

Er zijn verschillende manieren om de beleving van het openbaar groen te verbeteren. Het beter onderhouden van het groen heeft namelijk niet altijd direct een invloed op de beleving en tevredenheid van inwoners. Het is behalve onderhoud en vervanging (het verbeteren van de openbare ruimte), een combinatie van beheermaatregelen op het gebied van communicatie en dienstverlening (zichtbare acties, correcte afhandeling van meldingen), participatie (actief bijdragen aan bewonersinitiatieven of door mee te denken over herinrichtingsprojecten), en toewerken naar een meer gezonde en inclusieve openbare ruimte.

Ook ruimtelijke ontwikkelingen en andere grote ingrepen in de openbare ruimte hebben invloed op de belevingskwaliteit van het groen.

Het meten en monitoren van beleving van de groene buitenruimte staat in Eemsdelta nog in de kinderschoenen. De gebiedskompassen geven ons per wijk of buurt al een goed inzicht in de mate van tevredenheid met onderhoud en kwaliteit van de openbare ruimte, als onderdeel van de fysieke leefomgeving.

In aanloop naar het Programma Groen is onze inwoners gevraagd wat ze belangrijk vinden als het om de groene buitenruimte gaat. Het levert informatie op over de beleving en mening van onze inwoners.

Uitgelicht: Ambitieniveau beeldkwaliteit

Het ambitieniveau voor de beeldkwaliteit bepaalt voor een belangrijk deel de algehele kwaliteit van het openbaar groen. Het grootste deel van het groenbudget is bestemd voor het realiseren van de afgesproken beeldkwaliteit. De beeldkwaliteit vormt een basiskwaliteit die garandeert dat het openbaar groen veilig, functioneel en prettig in gebruik is.

Het ambitieniveau voor de beeldkwaliteit staat los van de accenten die we leggen op basis van de ambities op het gebied van biodiversiteit en klimaat. Vanuit die ambitie kan het wenselijk zijn het beheer anders vorm te geven dan de beeldkwaliteit voorschrijft. De beeldkwaliteit vormt daarin het vertrekpunt.

Uitgangspunten:

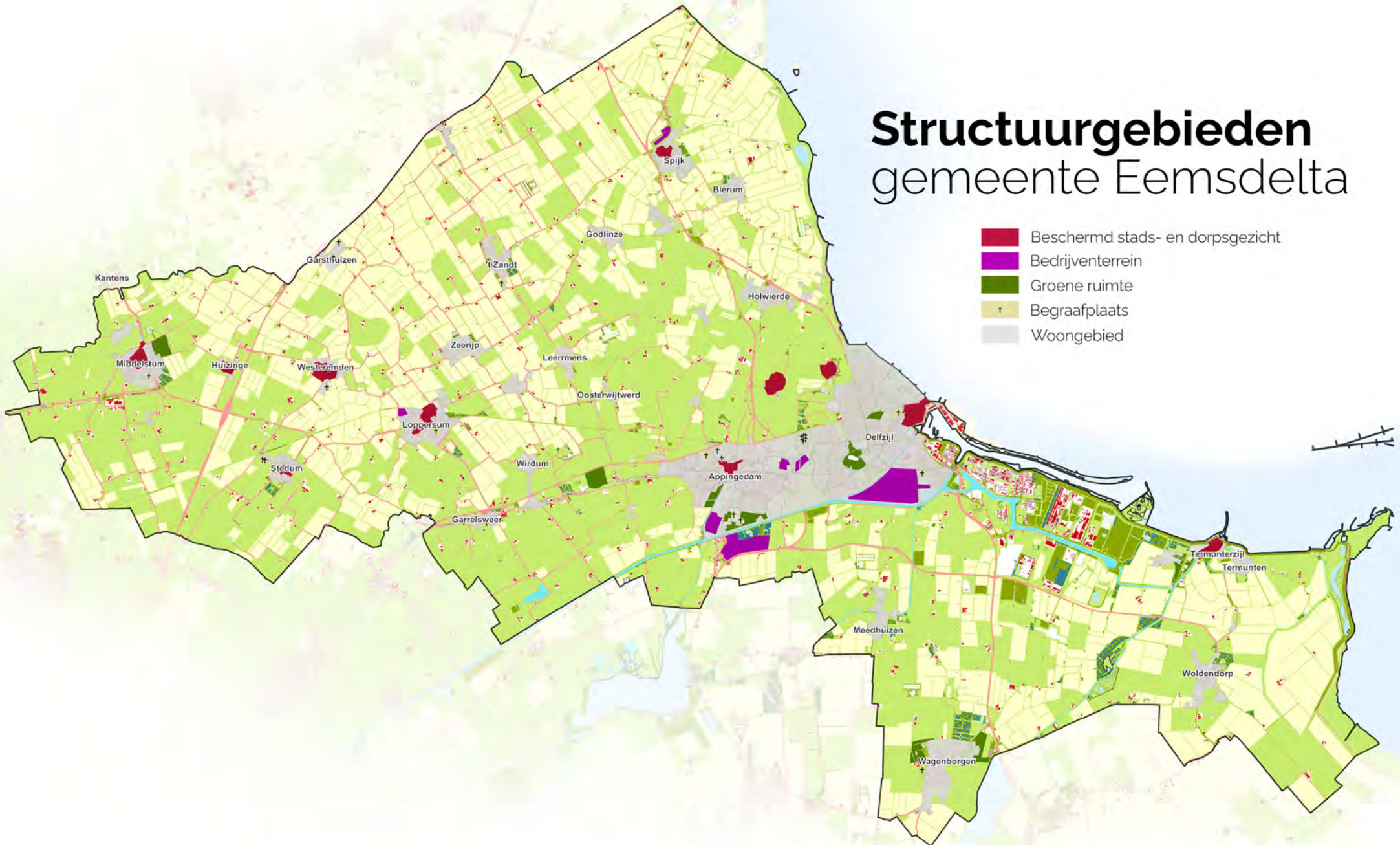
Voor het ambitieniveau gelden de volgende uitgangspunten:

- Het ambitieniveau kan worden gerealiseerd met de beschikbare financiële middelen, mensen en machines.
- Met het ambitieniveau leggen we accenten op gebieden waar een hoger onderhoudsniveau wenselijk is en een lager onderhoudsniveau mogelijk is.
- Het ambitieniveau is geënt op de huidige inrichting van het openbaar groen.

Structuurgebieden gemeente Eemsdelta

- Beschermd stads- en dorpsgezicht
- Bedrijventerrein
- Groene ruimte
- Begraafplaats
- Woongebied

Structuurgebieden

We brengen differentiatie aan in het ambitieniveau om kwaliteitsaccenten te kunnen leggen. Dit doen we door de gemeente in te delen in structuurgebieden, gebieden met gelijke visuele beheerkenmerken vanwege overeenkomsten in bijvoorbeeld inrichting, functie en gebruik. Aan elk structuurgebied is een ambitieniveau gekoppeld.

Voor de indeling van de structuurgebieden wordt de ruimtelijke kwaliteit als basis gebruikt. In de definitie van ruimtelijke kwaliteit worden gebruikswaarde, belevingswaarde en toekomstwaarde onderscheiden. De gebruikswaarde wordt gevormd door bruikbaarheid en functionele samenhang, belevingswaarde door diversiteit, identiteit en schoonheid en toekomstwaarde door aanpasbaarheid, duurzaamheid en beheerbaarheid.

Op basis van deze waarden kunnen in de gemeente Eemsdelta de volgende structuurgebieden worden onderscheiden. Een kaart met de structuurgebieden is weergegeven op pagina 36

1. Woongebieden (dorpen, wijken en buurten)
2. Bedrijventerreinen (in eigendom en beheer van de gemeente)
3. Begraafplaatsen (gemeentelijke begraafplaatsen)
4. Groene ruimte (grote groengebieden en plantsoenen)
5. Beschermde stads- en dorpsgezichten (incl. centrum Delfzijl)

Ambitieniveau

Op basis van de structuurgebieden en de daarmee samenhangende inrichting, functie en het gebruik van de gebieden is het ambitieniveau voor de beeldkwaliteit als volgt geformuleerd:

	Woongebieden	Bedrijventerreinen	Begraafplaatsen	Groene ruimte	Buiten gebied	Stads- en dorpsgezicht
Onderhoudsniveau	Niveau B	Niveau B	Niveau A	Niveau C	Niveau C	Niveau A

Tabel 3: Ambitieniveau beeldkwaliteit

3. Groen in Eemsdelta

De gemeente Eemsdelta beheert meer dan 7 miljoen m² aan opbaar groen. Dit groen bestaat uit gazons, plantsoenen, bermen, hagen en bospercelen. Daarnaast telt de gemeente ongeveer 36.500 bomen langs wegen, paden, in parken en in plantsoen.

Met onze visie en ambities als uitgangspunt (zie hoofdstuk 2), wordt in dit hoofdstuk ingezoomd op het groen in Eemsdelta. We onderscheiden daarbij het groen in wijken en dorpen, het groen op bedrijventerreinen, op begraafplaatsen, de bomen en het groene landschap.

3.1 Groen in wijken en dorpen

Het groen in de wijken en dorpen levert een directe bijdrage aan de kwaliteit en beleving van de omgeving. Het grootste groenareaal bevindt zich in deze gebieden. Groen is hier essentieel. Behoud en waar mogelijk versterken van de hoeveelheid en de kwaliteit ervan, is een belangrijk speerpunt binnen het Programma Groen.

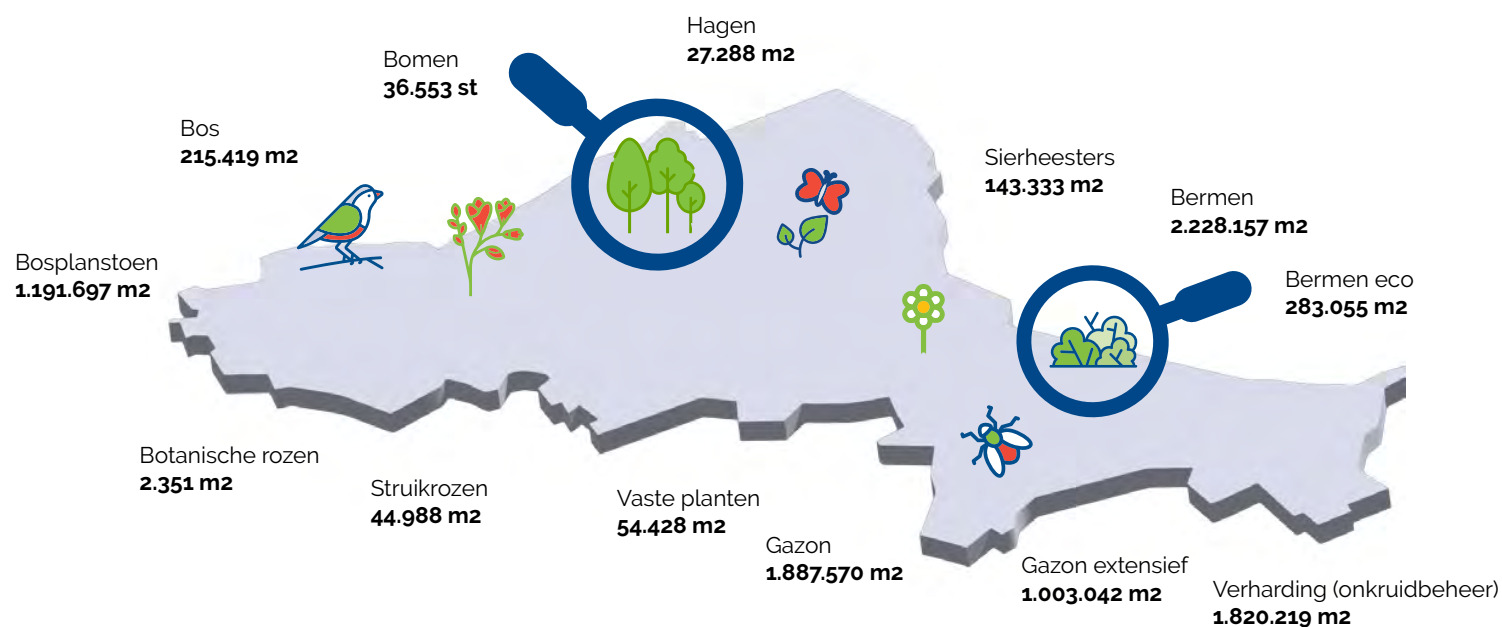
Bij inrichting en beheer zijn de wensen van inwoners en andere betrokkenen (zoals bedrijven en verenigingen) mede richtinggevend. Op speciale plekken behoudt of krijgt het groen een extra accent in de kwaliteit van onderhoud, door kleur, variatie of bijzondere vormen en soorten. Zoals langs dorps- en wijkontsluitingswegen, wijk- en dorpsentree's, (winkel)centra en op bijzondere locaties, zoals begraafplaatsen, en op ontmoetingsplekken.

***In het Onderzoek Groen 2023 maakt
58% van de deelnemers gebruik
van een groene plek voor een
ommetje of om te ontspannen.***

Een opgave bij nieuwe (stedelijke) ontwikkelingen en herinrichting is de behoefte aan meer groen en minder verharding. In bestaande straten en buurten met weinig groen of daar waar extra groen wenselijk is voor regenwater infiltratie of het tegengaan van hittestress, streven we naar vergroening. Het 'Handboek inrichting openbare ruimte' vormt daarin het leidend instrument.

Belangrijk en waardevol is de bijdrage die inwoners, ondernemers en organisaties kunnen leveren aan groen in de wijken en dorpen. De gemeente stimuleert deze participatie vanuit de samenleving. We ondersteunen initiatieven zoals de aanleg van buurt(moes-)tuinen, boomspiegeltuintjes en geveltuintjes. Mede in het kader van een klimaatbestendige gemeente streven we naar minder verharding en meer groen in tuinen, maar ook in de openbare ruimte.

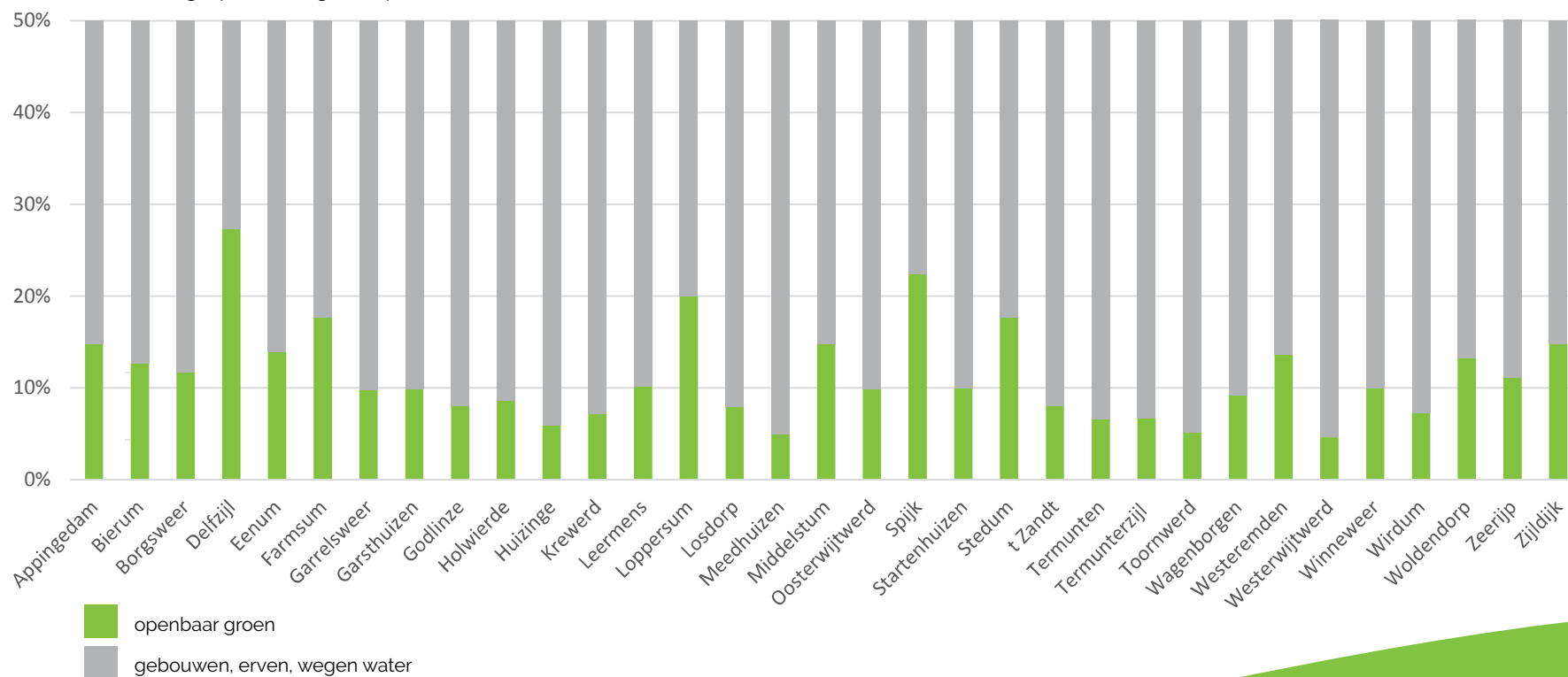
Afbeelding 4: Het groene areaal van de gemeente Eemsdelta

Woongebieden

Woongebieden zijn onze wijken, buurten en dorpen. Het grootste deel van het groenareaal bevindt zich in deze gebieden. Ook vinden we hier de grootste variatie aan beheergroepen. Groen in de woongebieden is van essentieel belang voor de leefbaarheid en de omgevingskwaliteit. Ook is de opgave op het gebied van klimaat en de noodzaak om klimaatadaptieve maatregelen te treffen hier het grootste.

Naast het openbare groen draagt het groen in tuinen en op erven bij aan de beleving van dorpen, buurten en straten. Dit is onder meer goed zichtbaar in de dorpen, waar relatief weinig openbaar groen aanwezig is. Gemiddeld bestaat 11% van het grondgebruik in onze 33 dorpen en steden uit openbaar groen.

Bedekking openbaar groen per kern

Speelomgeving

Een uitdagende, natuurlijke, groene speel- en schoolomgeving wordt steeds meer als belangrijk en waardevol gezien voor de ontwikkeling van het kind. Vlak naast de deur elkaar kunnen ontmoeten in het groen of bewegen en spelen is leuk, gezellig en gezond. Er is tegenwoordig veel informatie beschikbaar. Onderzoeken laten zien dat het speelgedrag in de natuurlijke speelomgeving meer gevarieerd is dan in de niet-natuurlijke omgeving.

Een schoolplein kan veel meer zijn dan een pauzeplaats of een overblijfsplek. Het kan een groen schoolplein worden, een speel- en leerlandschap. We maken ons sterk voor een actieve en gezonde leefstijl van onze inwoners. We voeren daarom een actief stimuleringsbeleid voor een groene speelomgeving en vertalen dit in 2023 naar het Speelruimte plan (beleidsplan spelen).

'Binden van jongeren: veilige, kansrijke en inspirerende omgeving voor kinderen en onderwijs (voor, tijdens en na schooltijd) en zo gezond mogelijk oud worden.'

Bron: College uitvoeringsprogramma 2021-2026

Stads- en dorpscentra

In stads- en dorpscentra is er vaak een directe relatie tussen het aanwezige groen en de (historische) gebouwen en objecten. We vinden hier voornamelijk kleinschalig groen, bijvoorbeeld in geveltuintjes. Bomen op pleinen en in particuliere tuinen dragen er bij aan de groene identiteit. Groen kan hier het historische karakter bepalen en versterken, bijvoorbeeld door oude bomen. Het behoud en de bescherming van groen is in deze gebieden enorm belangrijk. Het voorkomen en oplossen van hitte-eilanden speelt in deze overwegend stenige omgeving een belangrijke rol. Toevoegen van groen in historische centra moet in de huidige tijdgeest plaatsvinden, maar met zorgvuldigheid en behoud van de karakteristieken worden ingepast.

3.2 Groene ruimte

In een landelijke kustgemeente als Eemsdelta is het groen-/blauwe buitengebied gelukkig nooit ver. Maar ook in de kernen en aan de dorpsranden beschikt onze gemeente over fraaie grotere groengebieden, zoals dorps- en ruilverkavelingsbossen die een groene omranding vormen van de dorpen. Mooie voorbeelden zijn te vinden in Middelstum en 't Zandt. Het Proostmeergebied bij Wagenborgen heeft tevens een sterke recreatieve functie.

Ook zijn er in de kernen veel grotere plantsoenen, grasvelden en parken. Het Tuikwerderrakbos in Delfzijl vormt bijvoorbeeld een belangrijk groen middelpunt in de bebouwde omgeving. Plekken die zorgen voor verkoeling en ruimte bieden voor rust en ontspanning. Ze zorgen letterlijk voor lucht in de bebouwde omgeving en geven structuur aan onze openbare ruimte en het landschap.

De groene ruimte heeft vaak een recreatieve functie, maar het karakter van de beheergroepen, de omvang van het areaal en de overwegend aaneengesloten groenvakken bieden grote kansen voor het versterken van de biodiversiteit. Het behoud van deze plekken en gebieden is daarom een belangrijk speerpunt in dit Programma Groen. We zien deze gebieden niet als 'overhoeken', maar als aanleiding voor groene (stedelijke) ontwikkeling en verbinding en versterking van groene waarden als biodiversiteit, gezondheid en klimaatadaptatie.

In het buitengebied maken terreinen in eigendom en beheer bij natuur beherende organisaties als Natuurmonumenten (Biessumerbos, Voolhok), Staatsbosbeheer (de meeste dorpsbossen) en het Groninger Landschap (Kleine- en Grote Polder, Rusthoven, de Punt van Reide en Ewsum) deel uit van de groene ruimte. Inwoners en bezoekers van onze gemeente maken veel gebruik van deze gebieden om te recreëren en van de natuur te genieten. De organisaties hebben hun eigen visie ten aanzien van de inrichting, het beheer en het gebruik van de gebieden, maar omdat het vaak om gezamenlijke doelstellingen en opgaven gaat vinden we een samenwerking met deze organisaties belangrijk.

3.3 Bedrijventerreinen

Bedrijventerreinen spelen een belangrijke rol in de economische dynamiek in onze gemeente. Ontwikkeling van bedrijventerreinen zorgt voor een verbreding van de economische functies in het gebied. De vestigingsomstandigheden worden mede bepaald door een goed ingerichte en onderhouden openbare ruimte. Bereikbaarheid en ruimte voor ontwikkeling en vernieuwing spelen daarin een belangrijke rol.

Door de ligging aan de randen van onze kernen is de relatie met het buitengebied essentieel. De 'verdozing' van het landschap is ook in Eemsdelta zichtbaar en doet afbreuk aan de kwaliteit en karakteristieken van ons landschap. Groen, en groene landschappelijke inpassing is daarom een van de aandachtspunten bij de (her-) ontwikkeling van bedrijventerreinen.

De combinatie van grote groenoppervlakken, de ligging tussen de bebouwde omgeving en het buitengebied en de relatie met water maakt bedrijventerreinen bijzonder geschikt om de biodiversiteit te versterken. Langs randen van terreinen vormt het groen plaatselijk een buffer naar de omgeving. We zullen bij (her-) ontwikkeling ook ontwikkelaars stimuleren op hun eigen terrein kansen te benutten om bij te dragen aan de groene uitstraling van de omgeving.

3.4 Begraafplaatsen

De gemeente kent maar liefst 14 gemeentelijke begraafplaatsen. Daarnaast zijn er nog 17 kerkelijke (bijzondere) begraafplaatsen en twee Joodse begraafplaatsen. Deze locaties spelen een belangrijke rol in het karakter van ons groene landschap. Ook in de begraafplaatsen in de kernen, zoals de algemene begraafplaats in Delfzijl, begraafplaats Maarhof in Appingedam en de begraafplaats in Loppersum zijn belangrijk voor de groene openbare ruimte.

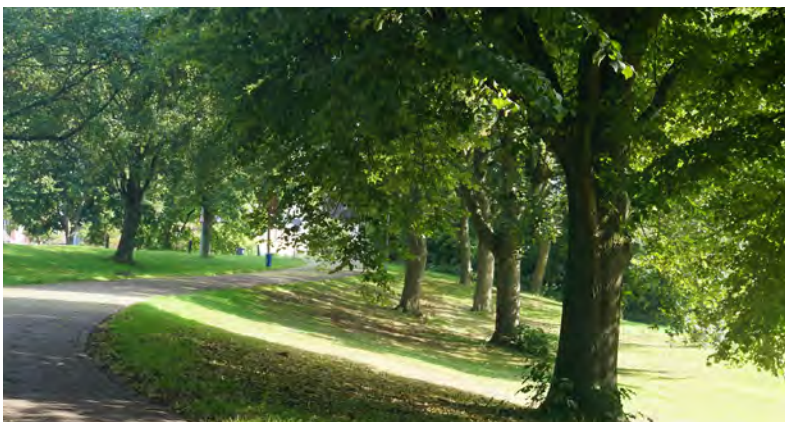
Het groen op begraafplaatsen draagt bij aan een representatieve, waardige en rustgevende uitstraling van deze gedenkplekken voor nabestaanden. Evenals in de omgeving van kerken is op begraafplaatsen de invloed van ruimtelijke ontwikkelingen minder groot vanwege de aanwezigheid van graven, maar ook door historische en vaak archeologische waarden. Dat geeft rust, ook in het groen. We zien dat terug in de aanwezigheid van oude bomen.

We streven naar meer uniformiteit in de uitstraling en kwaliteit van de gemeentelijke begraafplaatsen, maar met behoud van de eigen identiteit.

3.5 Bomen

Bomen zijn belangrijk! Onze leefomgeving en bomen kunnen niet zonder elkaar. Het behouden en versterken van een duurzaam, veilig, kwalitatief en kwantitatief hoogwaardig bomenbestand is een belangrijk speerpunt in het Programma Groen. We zijn daarom zuinig op onze bomen en zorgen voor een gezond bomenbestand met goede groeiplaatsen.

Bomen bieden structuur en sfeer, geven beschutting en verkoeling, vangen fijnstof uit de lucht en produceren zuurstof. Ook dragen ze bij aan het voorkomen van wateroverlast na harde regenbuien, aan biodiversiteit en landschapsbeleving, het versterken historische elementen en structuren en doen ze ons de seizoenen ervaren. Bomen zijn echte alleskunnens. Bomen staan in parken, in wijken en buurten, langs wegen, paden en waterlopen, op pleinen en andere bijzondere, historische plekken, zoals begraafplaatsen en borgterreinen.

In Eemsdelta zijn gemeentelijke bomen, bomen op particuliere terreinen en Rijks beschermde monumentale bomen en houtopstanden, beschermd in de Algemene Plaatselijke Verordening (APV). Daarin zijn regels opgenomen voor het kappen, herplanten en de beschermen van bomen, bijvoorbeeld bij werkzaamheden. Voor bomen buiten de bebouwde kom geldt ook de Wet natuurbescherming. Daar waar bomen verdwijnen, bijvoorbeeld door ziekte, stormschade of herinrichting van de omgeving, worden deze altijd vervangen of gecompenseerd.

In de Beleidsregels voor houtopstanden zijn de belangen voor het vellen van bomen in de vorm van gevaar, schade of hinder beschreven en is de waarde van bomen toegelicht. Zo zijn we transparant in de criteria die we hanteren bij het aanvragen van een kapvergunning. Voor het kappen van bomen bij ruimtelijke ontwikkelingen is een Bomen Effect Analyse verplicht om de belangen voor het behoud van bomen integraal mee te wegen in projecten. Bij werkzaamheden rondom bomen moet een boombeschermingsplan worden opgesteld en uitgevoerd. We hanteren deze regels om bomen en hun groeiplaats te beschermen van de planvorming tot en met de uitvoering.

We beheren onze bomen op basis van planmatig boombeheer. Daarmee voldoen we aan de wettelijke zorgplicht en creëren we een beheermodel waarbij ieder jaar een deel van de bomen wordt geïnspecteerd en wordt beheerd, maar waarbij alleen de bomen onderhouden worden die op basis van de inspectie ook echt onderhouden moeten worden. De data rondom de bomen is op orde. We streven naar een aanvaard boombeeld van 85% van onze bomen (onderhoudssituatie waarbij geen probleemtakken aanwezig zijn). We maaien zo weinig mogelijk rondom bomen. Hierdoor wordt de kans op schade aan de stam en verdichting van de ondergrond verminderd. Rondom de stam ontstaat ruimte voor natuurlijke ontwikkeling van kruiden en struiken.

In het Onderzoek Groen 2023 vindt 88% van de deelnemers bomen in de woonomgeving belangrijk.

Meer dan 50% van onze bomen bestaat uit essen, iepen en lindes. Dat maakt ons bomenbestand kwetsbaar. Om het risico op ziekten en plagen te verminderen hanteren we op gemeentelijk niveau de diversiteitsrichtlijn van 10% 20% 30%. Deze richtlijn houdt in dat niet meer dan 10% van de bomen van dezelfde soort mag zijn, 20% van hetzelfde geslacht en 30% van dezelfde familie.

In de gemeente staan ongeveer 470 gekandelaberde bomen. Dat zijn bomen waarbij de kroon ingrijpend is gesnoeid, meestal tot aan de gesteltakken. Deze snoeivorm wordt gehanteerd om overlast te voorkomen, maar is vaak representatief voor een verkeerde boom op een verkeerde plek. Het beheer is intensief en duur en de bomen dragen beperkt bij aan de ecosystemendiensten. We stellen een afwegingskader op om goed onderbouwd te kunnen bepalen welke bomen we beter kunnen vervangen voor een soort die met een volwaardige kroon oud kan worden.

Bomen moeten gezond oud kunnen worden in onze gemeente. Alleen dan dragen ze optimaal bij aan de ecosysteemdiensten. Bij de inrichting van groeiplaatsen voor nieuwe bomen hanteren we de principes zoals die zijn vastgelegd in het Handboek inrichting openbare ruimte van Eemsdelta. Bij voorkeur in gras of beplantingsvakken. Bomen krijgen daardoor de ruimte om oud te worden. Maat- en soortkeuze worden afgestemd op de gewenste functie, locatie en het beeld. Daarbij houden we rekening met ziektegevoeligheid en bestendigheid tegen de effecten van klimaatverandering (extreme regenbuien, hitte, droogte en wind).

Bij nieuwe aanplant in straten houden we zo mogelijk rekening met het belang van zonlicht (zonnepanelen, licht in tuinen). Waar nodig is juist aandacht voor schaduw en verkoeling (tegen gaan van hittestress). Om tegemoet te komen aan de maatschappelijke wens voor eetbaar groen, worden bomen geplant met eetbare vruchten, bijvoorbeeld in buurtboomgaardjes.

3.6 Landschap

Het grondgebied van de gemeente Eemsdelta kent drie verschillende typen landschap. Deze landschappelijke deelgebieden zijn ontstaan door een wisselwerking van natuurlijke processen en menselijk handelen. Het gaat hierbij om het wierdenlandschap, het dijkenlandschap en het wegdorpenlandschap.

Wierdenlandschap.

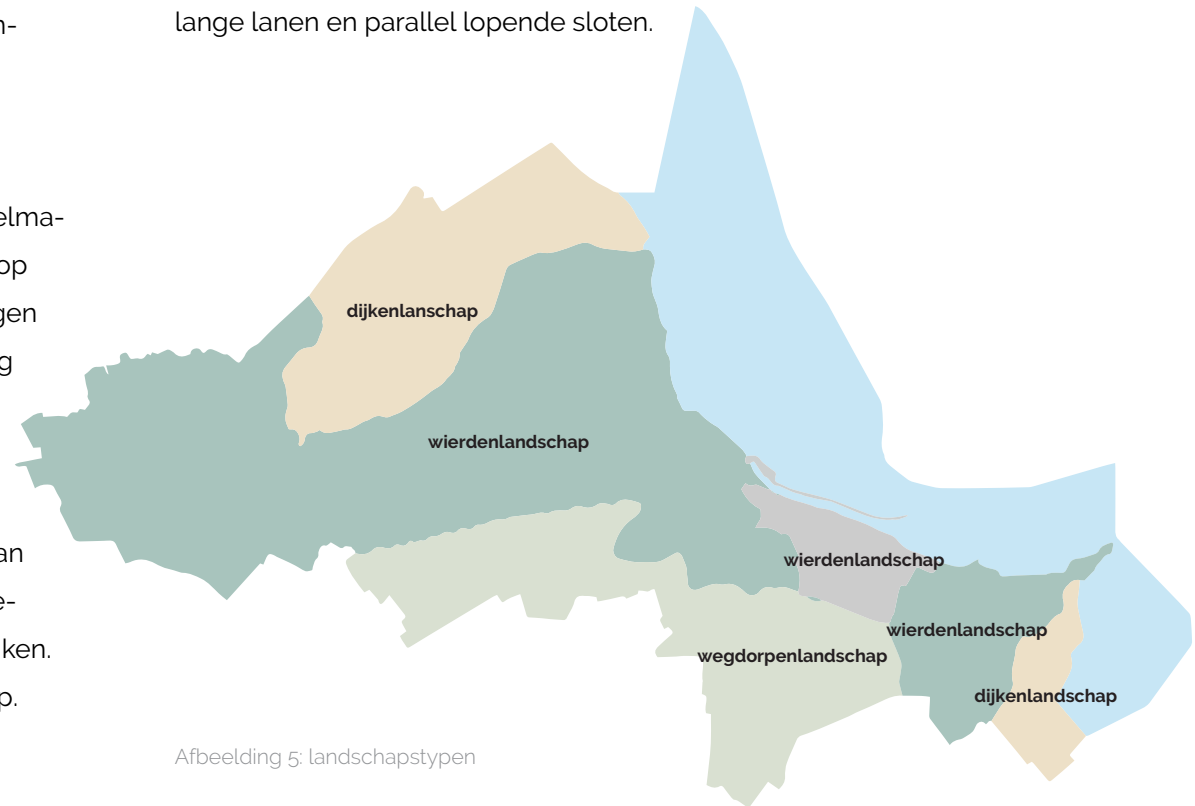
Het wierdenlandschap wordt gekenmerkt door een onregelmatige verkaveling waarbij wierdedorpen veelal zijn gelegen op natuurlijk hoger gelegen kwelderwallen. Deze hoger gelegen gebieden worden met elkaar verbonden door een fijnmazig netwerk van waterlopen(maren) en wegen.

Dijkenlandschap

Dit landschapstype is ontstaan als gevolg van de aanleg van dijken. De begrenzing van het dijkenlandschap is helder bepaald door de aanwezigheid van dijken of restanten van dijken. De verkaveling is veelal rechtlijnig met een open landschap.

Wegdorpenlandschap

Het wegdorpen- of meedenlandschap is gelegen in een lager klei-op-veen gebied en kenmerkt zich door grasland (meeden) en verspreide bebouwing. Dit landschapstype is herkenbaar door de kenmerkende blokvormige meedenverkaveling met lange lanen en parallel lopende sloten.

Afbeelding 5: landschapstypen

Het landschap is in eigendom en beheer van vele partijen. Naast de gemeente en particulieren spelen agrariërs, waterschappen, de Provincie Groningen en de natuurbeherende organisaties (Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, Groninger Landschap) een belangrijke rol in het gebruik en het beheer van het landschap.

De gemeente heeft invloed op de inrichting en het beheer van haar eigendommen in het landschap en heeft via bestemmingsplannen en de omgevingsvergunning invloed op het behoud en ontwikkeling er van.

Speerpunt voor het landschap in het kader van het groenbeleid is het behouden en versterken van groene structuren die een bijdrage leveren aan de leesbaarheid en het karakter van het landschap.

1. daar waar de leesbaarheid en het karakter door bomen en beplantingen wordt gevormd;
2. daar waar de leesbaarheid en het karakter door bomen en beplantingen wordt versterkt, en
3. daar waar de leesbaarheid en het karakter door bomen en beplanting valt af te lezen

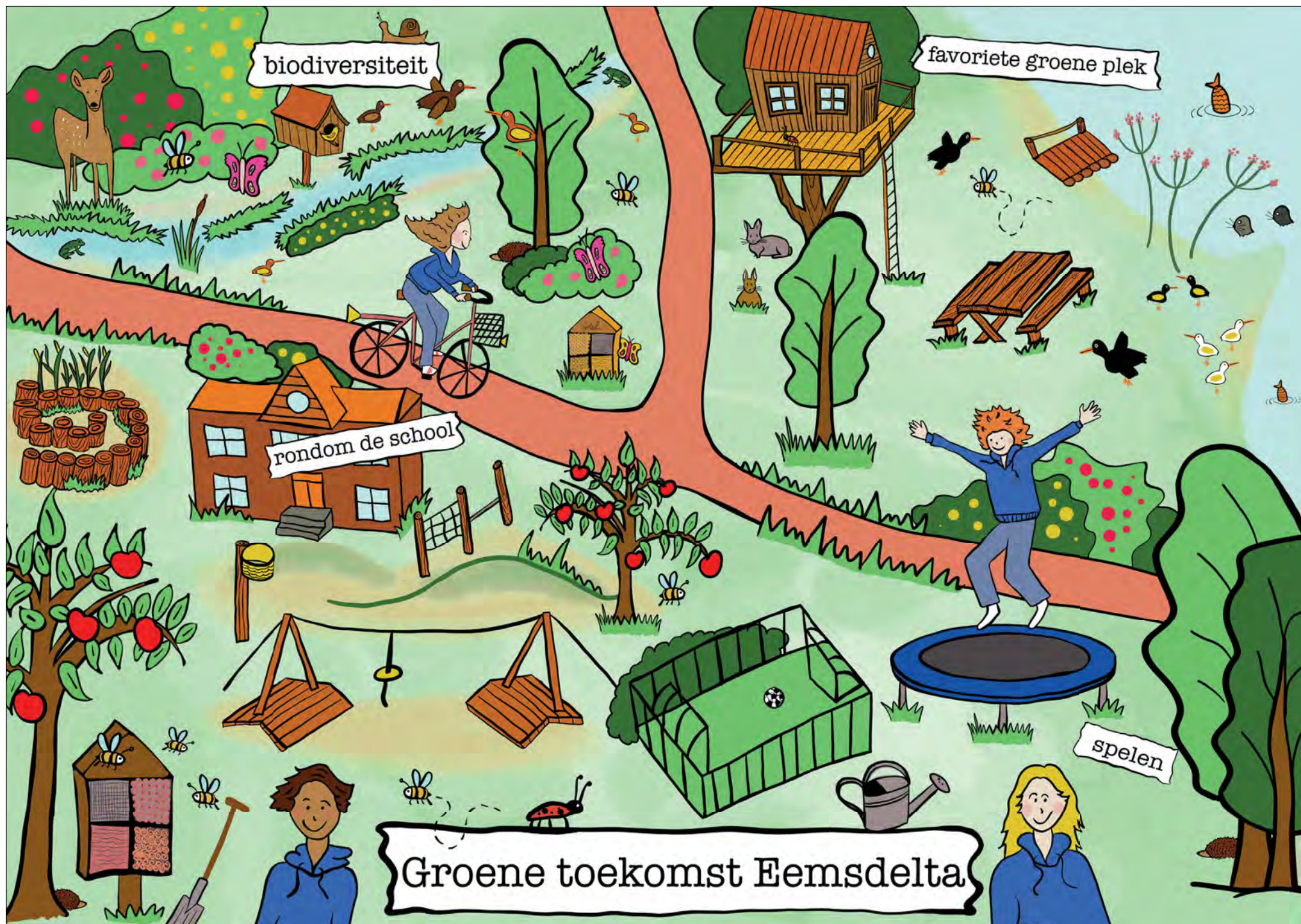
We doen dit op basis ons bomenbeleid (APV en Beleidsregels voor houtopstanden) en op basis van de Bomenstructuurkaart en richten ons daarbij op wegen, dijken, kernen en bijzondere plekken zoals borgterreinen, begraafplaatsen en religieus- en industrieel erfgoed.

Uitgelicht: Groene Toekomst JongGoud

Samen met JongGoud Eemsdelta en de kindergebiedsregisseurs is een visie op de Groene Toekomst van Eemsdelta gemaakt. Een visie op een groene speelomgeving door de ogen van de kinderen. Voor de thema's biodiversiteit, favoriete groene plek, rondom de school, en spelen hebben de kinderen een tekening gemaakt van wat ze belangrijk vinden. Deze groene ideeën zijn gevangen in een illustratie: de Groene Toekomst van Eemsdelta (zie volgende pagina). Een groene speelomgeving is een plek waar:

- aanleiding en ruimte is om het spel te spelen wat kinderen zelf willen
- het zomers koel is door bomen die voor schaduw zorgen en kleur geven aan de seizoenen.
- diverse bomen en struiken staan die vruchten dragen om te plukken of voor voedsel voor vogels zorgen
- veel leven is en kinderen opzoek kunnen gaan naar insecten en andere dieren
- water is om mee te spelen en waterdierpjes te zoeken
- vogelhuisjes en bijenhôtels vogels en insecten een plek geven om te schuilen en een nestje te bouwen
- kinderen kunnen leren over de natuur, bijvoorbeeld in een buitenlokaal
- kinderen zich tussen hagen en struiken kunnen verstoppen en hutten kunnen bouwen
- kinderen vies mogen worden
- kinderen kunnen klimmen, klauteren en balanceren en van heuvels af kunnen rennen

biodiversiteit

favoriete groene plek

rondom de school

spelen

Groene toekomst Eemsdelta

Uitgelicht: natuurspeelplaats Huizinge

In samenwerking met Dorpsbelangen, inwoners en *Land- schapsbeheer Groningen* realiseerden we in 2022 in Huizinge een natuurspeelplaats.

Deze groene speelomgeving draagt bij aan de leefbaarheid van het dorp en versterkt de kwaliteit van- en verbinding met het landschap.

Afbeelding 6: ontwerp natuurspeelplaats Huizinge (bron: Landschapsbeheer Groningen)

4. Uitvoeringsprogramma

Met het Programma Groen zorgen we er voor dat de biodiversiteit wordt gestimuleerd, de openbare ruimte klimaatbestendiger wordt, de leesbaarheid van het landschap wordt versterkt en de kwaliteit en het onderhoud worden geoptimaliseerd. Op deze manier zorgen we voor een groen Eemsdelta voor iedereen.

De geformuleerde ambities en doelstellingen vormen het uitvoeringsprogramma. De opzet is om aan het begin van elke nieuwe collegeperiode het uitvoeringsprogramma te evalueren en waar nodig bij te sturen of aan te scherpen.

Tot 2026 willen werken aan de volgende inspanningen, die zijn vertaald naar plannen en onderzoek, realisatie en participatie en communicatie.

4.1 Plannen en onderzoek

Plannen en onderzoek	Thema's
Ontwikkelen van een Natuurwaardenkaart Eemsdelta en vaststellen Gedragscode soortbescherming gemeenten	
Ontwikkelen van een integrale Lokale Adaptatie Strategie (LAS) voor een klimaatbestendig Eemsdelta	
Concretiseren en vastleggen van streefbeelden als functionele kwaliteitseis in operationele beheerplannen	
Verder ontwikkelen en integraal implementeren van assetmanagement in de gemeentelijke beheersorganisatie	
Ontwikkelen van afwegingskader om te kunnen bepalen welke gekandelaberde bomen we kunnen vervangen voor een duurzaam bomenbestand.	
Monitoren wat de ecologische effecten zijn van het invoeren van meer variatie in maaibeheer	
Ontwikkelen van een groene speelruimte route om kinderen (en hun ouders) alle mooie groene speelplekken in onze gemeente te laten ontdekken	

Biodiversiteit

Klimaat

Landschap

Onderhoud

4.2 Realisatie

Realisatie	Thema's
Integrale aandacht voor de realisatie van de ambities uit dit Programma Groen bij de gemeentelijke beheeractiviteiten (hoofdstuk 5) en totstandkoming en uitvoering van ontwikkelingsplannen.	
Op basis van de Lokale Adaptatie Strategie een voorstel ontwikkelen voor verdere vergroening in het kader van klimaatverandering en inzichtelijk maken van de financiële gevolgen hiervan.	
Werken vanuit de Bomenstructuurkaart voor het behoud en versterking van boombeplanting in het buitengebied.	
Differentiatie in het ambitieniveau van de beeldkwaliteit vertalen naar operationele beheerplannen en contracten.	
Aanbrengen variatie in het maaibeheer met onderscheid in regulier beheer en ecologisch beheer en dit vertalen naar een maaikaart en operationele beheerplannen en contracten.	
Het beheer optimaliseren en de kwaliteit verhogen door te sturen op beeldkwaliteit, technische kwaliteit, functionele kwaliteit en belevingskwaliteit.	
Bij kindcentrum De Kronkelaar in Wagenborgen is in 2022 de eerste Tiny Forest van Eemsdelta gerealiseerd. We realiseren nog eens 2 Tiny Forests in onze gemeente.	
We zorgen dat in de wintermaanden waar mogelijk afgestorven plantenresten en blad blijven liggen. Dit is goed voor het bodemleven, het helpt tegen verdroging en het vermindert de onkruiddruk in het voorjaar. Op plekken waar we blad wel weg moeten halen kijken we naar vormen van hergebruik, bijvoorbeeld door blad van gazons te versnipperen en terug te brengen in plantvakken	

4.3 Participatie en communicatie

Realisatie	Thema's
We voeren een actief stimuleringsbeleid voor groene schoolpleinen en een groene speelomgeving.	
Vergroting van de bewustwording van het maatschappelijk belang van groene tuinen bij particulieren, bedrijven en instellingen.	
Aanjagen en ondersteunen van groene initiatieven van inwoners, bedrijven en instanties die bijdragen aan de ambities van dit Programma Groen.	
Op basis van de groene toekomstvisie betrekken we JongGOUD bij het uitwerken van het groene beleid, het groenbeheer en in groene projecten waardoor de stem van onze jongeren in de gemeente zichtbaar wordt.	
De pilot Streekbeheer uitbreiden naar de hele gemeente en een sterk netwerk van groene vrijwilligersgroepen, brigades en bewonersgroepen realiseren en in standhouden.	
De groene communicatie naar inwoners, ondernemers, instanties en bezoekers versterken door te laten zien wat we belangrijk vinden, wat we doen en waarom we het doen	

Biodiversiteit

Klimaat

Landschap

Onderhoud

5. Samen aan zet

Het Programma Groen gaat over het groen waar de gemeente invloed op uit kan oefenen. We hebben daarbij een rol als eigenaar en beheerder, maar ook als stimulator van maatschappelijke participatie, als overlegpartner of als instrument ten aanzien van de ruimtelijke ordening.

5.1 Beheeractiviteiten

We zetten verschillende beheermaatregelen in om het openbaar groen duurzaam in stand te houden en te verbeteren. Deze beheeractiviteiten verschillen door hun aanpak, manier van plannen en door de wijze waarop zij worden bekostigd. In Eemsdelta gaan we uit van vijf verschillende beheeractiviteiten.

In het Onderzoek Groen 2023 vindt 50% van de deelnemers het verwijderen van onkruid in beplanting en op verharding belangrijk.

Service onderhoud

Niet gepland, correctief service-onderhoud dat bestaat uit het reageren op meldingen, het (niet-planmatig) herstel van (storm) schades en vernielingen en het ondersteunen van bewonersinitiatieven. Vaak worden de werkzaamheden uitgevoerd naar aanleiding van meldingen door inwoners of op basis van eigen waarnemingen door medewerkers van de gemeente. We hebben hiervoor het [Meldpunt woonomgeving](#).

Dagelijks onderhoud

Planmatig, verzorgend onderhoud dat frequent wordt uitgevoerd (periodiek terugkerend). Het grootste deel van het dagelijks onderhoud gaat over het snoeien, vegen, maaien en schoffelen. Ook is het aanpakken van ziekten en plagen, bestrijding van invasieve exoten of essentaksterfte een taak in het dagelijks onderhoud. Het dagelijks onderhoud is in Eemsdelta veelal geregeld in contracten met externe aannemers. Ook wordt een groot deel van het dagelijks onderhoud door de eigen buitendienst uitgevoerd.

Groot onderhoud

Grotere en meer ingrijpende activiteiten. Groot onderhoud is gericht op het in standhouden van het groen en wordt doorgaans "eens in de zoveel jaar" uitgevoerd. Groot onderhoud betreft maatregelen, waarvan je weet dat ze eens in de zoveel tijd moeten worden uitgevoerd om de beoogde levensduur van een groen element te kunnen halen of dat het groen element aan de beoogde functie blijft voldoen. De maatregelen kunnen daardoor projectmatig worden gepland. Voorbeelden zijn het inboeten van beplanting of het renoveren van trapvelden.

Vervangingen

Het totaal vervangen van groen aan het einde van de technische levensduur of kwaliteit. Bij vervanging verandert primair de inrichting en de functie van het groen. Het materiaal of de groeiplaats worden wel vernieuwd (1 op 1 vervanging). Bij vervanging wordt altijd gezien of het groenelement nog aan de functievereisten voldoet. Als dat niet het geval is, leidt vervanging ook tot herinrichting van het openbaar groen.

Herinrichting

Bij een herinrichting vanuit technische kwaliteit (onderhoudsbehoefte) of functionele kwaliteit krijgt een groenelement, of een deel van de openbare ruimte, een andere functie met bijbehorende inrichting. De aanleiding bij dit type herinrichting komt vanuit groot onderhoud of vervanging van het groen of uit het achterblijven van de gewenste functionaliteit waarbij wordt gekozen voor een andere functionaliteit.

5.2 Assetmanagement

Het Programma Groen is een schakel in het gemeentelijke integrale beheermodel: het assetmanagement model. Dit model, waarin mens en organisatie centraal staan, vormt de cyclus voor de gemeentelijke beheeractiviteiten. We werken daarin integraal. Dat betekent dat we het beleid en het beheer van alle assets (onze eigendommen) in de openbare ruimte beter op elkaar afstemmen. We doen dit in de opgaven en ambities, maar ook in planning en financiering.

Assetmanagement is de manier om er voor te zorgen dat we het beheer en onderhoud slim uitvoeren en kunnen bijsturen als dat nodig is. Deze methode helpt bij het kiezen van de juiste maatregelen en het helder kunnen uitleggen ervan.

Met assetmanagement zorgen we er nog meer voor dat we ons geld inzetten daar waar dat het hardste nodig is. We werken opgave gericht. Het gaat daarbij om de juiste balans tussen kosten, prestaties en risico's. Maar ook om wat voor waarden we kunnen toevoegen aan onze gemeente. Assetmanagement koppelt de beheeropgave direct aan de bredere doelstellingen.

Beheer en onderhoud van alle objecten in de buitenruimte moeten zo veel mogelijk bijdragen aan deze doelstellingen.

Afbeelding 7: iAMPro model voor Assetmanagement (bron: CROW)

Assetmanager willen we verder ontwikkelen in onze organisatie. Met het Programma Groen geven we invulling aan de schakel 'beleid en de strategie' voor het beheer van het openbaar groen. De ambities en doelstelling worden ingebed in onze gemeente door het model te volgen. We beseffen ons dat het Programma is opgesteld in een fase waarin de gemeente Eemsdelta nog volop in ontwikkeling is. Het Programma wordt daarom op een organische wijze, maar niet vrijblijvend, geïmplementeerd.

5.3 Participatie en samenwerking

Om invulling te geven aan de groene ambities werken we samen met onze inwoners, woningbouwcorporaties, bedrijven, ontwikkelaars, natuur beherende organisaties en andere andere (semi) overheden in de regio. We betrekken hen bij plannen voor inrichting en beheer van de groene buitenruimte. We stimuleren ook hun eigen bijdrage aan een 'groene gemeente voor iedereen', door ondersteuning te bieden aan groene (bewoners-) initiatieven en inzet op eigen terrein of tuin te stimuleren.

Participatie

De landelijke trend dat inwoners, ondernemers en organisaties zich steeds meer betrokken voelen bij het groen in hun omgeving en zich daarvoor ook willen inzetten, is ook in Eemsdelta zichtbaar. Mede ingegeven door alle ruimtelijke ontwikkelingen die er in onze gemeente gaande zijn. Door participatie kan extra groen of extra kwaliteit tot stand komen en de betrokkenheid bij de eigen omgeving worden vergroot. We ondersteunen groene bewonersinitiatieven die bijdragen aan groen in de buurt, door ruimte te bieden en initiatieven en vrijwilligers te ondersteunen.

Meedoen

Eemsdelta wil dicht bij haar inwoners, ondernemers en partners staan. We willen weten wat er leeft, wat er nodig is en hoe we ervoor kunnen zorgen dat ons gebied zich ontwikkelt en dat de leefbaarheid groot is. Dit hebben we vastgelegd in de 'Beleidsnotie Participatie Eemsdelta'. We richten ons op een sterkere samenwerking tussen de gemeente en de inwoners. Meedenken, meewerken en meebeslissen vormt daarin de kern van participatie. Zo geven we vanuit 'gebiedsgericht werken' ruimte aan bewonersinitiatieven die gericht zijn op leefbaarheid, klimaat en natuur.

Streekbeheer

In 2022 is in samenwerking met Landschapsbeheer Groningen de pilot *Streekbeheer* in het gebied van de voormalige gemeente Loppersum uitgevoerd. Daarbij zijn 33 vrijwilligersgroepen en bewonersinitiatieven in kaart gebracht en ondersteund. De pilot breiden we uit naar de hele gemeente. Het totale netwerk van groene vrijwilligers willen we samen met andere terrein-beherende organisaties in onze gemeente op structurele wijze ondersteunen.

JongGOUD

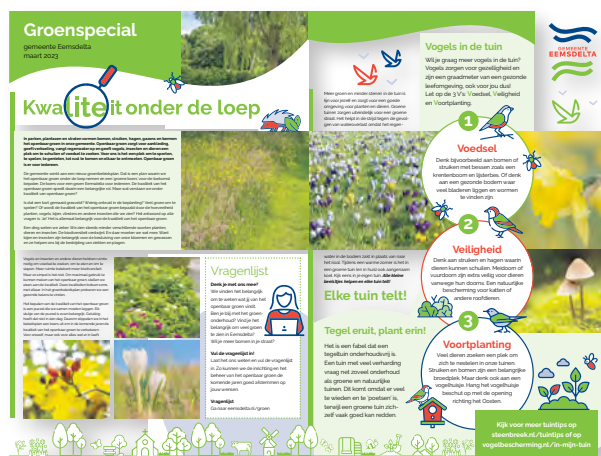
Een kindvriendelijke gemeente is een fijne plek voor iedereen. Waar we niet voor, maar mét kinderen samenwerken aan de toekomst. Dat is waar *JongGOUD Eemsdelta* voor staat. Samen moet JongGOUD is de groene toekomstvisie ontwikkeld (zie pagina 51). We betrekken JongGOUD bij het uitwerken van deze visie in beleid, beheer en in projecten. Hierdoor wordt de stem van onze jongeren in de gemeente zichtbaar.

Steenbreek

We zijn aangesloten bij *Stichting Steenbreek*, een landelijke kennis- en netwerkorganisatie die ondersteuning biedt bij het duurzaam vergroenen van onze leefomgeving. Het lidmaatschap geeft ons de mogelijkheid om samen activiteiten te ontwikkelen die bijdragen aan de biodiversiteit, het klimaat, de sociale cohesie en een gezonde leefomgeving. Steenbreek biedt onze inwoners daarnaast inspiratie en ondersteuning bij het vergroenen van tuinen en straten.

5.4 Communicatie

De gemeente Eemsdelta communiceert helder over groen. Met inwoners, ondernemers, organisaties en bezoekers van onze gemeente. We willen laten zien wat we belangrijk vinden, wat we doen en waarom we het doen. Hiermee vergroten we de betrokkenheid bij onze activiteiten.

Groenspecial maart 2023

In het Onderzoek Groen 2023 geeft 38% van de deelnemers aan zich in te zetten voor het openbaar groen of dat wel graag zou willen.

De website eemsdelta.nl/openbaar-groen vormt het portaal van onze groene communicatie. Hierop plaatsen we plannen en berichten over het onderhoud en actuele ontwikkelingen in het groen van Eemsdelta. We versterken dit portaal door kaarten toe voegen. Bijvoorbeeld de beheerkaart bomen. Hierop kunnen inwoners straks zien waar de gemeentelijke bomen staan, welke soort het is, wanneer ze worden gesnoeid of gekapt en waar nieuwe bomen worden geplant.

Ieder seizoen brengen we een 'Groenspecial' uit in de Eemsbode en via onze sociale kanalen. Hierin informeren we onze inwoners over actuele groene thema's, seizoensgebonden (beheer) activiteiten en geven we onze inwoners tips en trucs om zelf mee aan de slag te gaan in de eigen tuin of buurt.

We stellen een groenkalender op waarin we onze terugkerende planbare beheeractiviteiten opnemen. Zo kunnen inwoners zien wanneer het beheer wordt uitgevoerd. Bijvoorbeeld wanneer er bladkorven worden geplaatst. Ook vermelden we in de groenkalender de gemeentelijke-, provinciale- of landelijke groene activiteiten waar onze inwoners andere organisaties in onze gemeente aan deel kunnen nemen. Bijvoorbeeld de *Natuurwerkdag*, de *Boomfeestdag* of de *Week van de groene tuin*.

6. Budgetten

De jaarlijkse budgetten voor groen zijn gebaseerd op de beheeractiviteiten zoals die in hoofdstuk 5 zijn beschreven. De budgetten zijn, aansluitend op de begrotingscyclus, gedefinieerd en vastgelegd in het meerjarige onderhoudsplan (MJOP) en het meerjarige investeringsplan (MJIP).

Serviceonderhoud, dagelijks onderhoud en groot onderhoud

Voor serviceonderhoud, dagelijks onderhoud en groot onderhoud is jaarlijks € 4.746.000,- beschikbaar (prijspeil 2023). Hiermee worden de kosten gedekt voor het beheer en onderhoud door team Service & onderhoud en eigen materieel en voor de inzet van externe aannemers en huur van materieel. Veelal op basis van meerjarige beheerafspraken en onderhoudscontracten. Aanvullend zijn er meerjarige budgetten beschikbaar voor de aanpak van de essentaksterfte en de bestrijding van invasieve exoten. Deze beheeractiviteiten worden projectmatig uitgevoerd.

Vervanging en herinrichting

Vervangingen en herinrichtingen van groen staan zelden op zichzelf. Vaak is vervanging van groen het gevolg van investeringsprojecten voor rioolvervanging of herinrichting van een straat of weg. De kosten voor vervanging van groen worden opgenomen in het projectbudget. Ook wordt de koppeling gezocht met projecten in het kader van versterking en sloop-nieuwbouw.

Budget ambitie beeldkwaliteit

Het budget voor het realiseren van de ambitie voor de beeldkwaliteit heeft voor een groot deel betrekking op het budget voor serviceonderhoud, dagelijks onderhoud en groot onderhoud. In hoofdstuk 2 is toegelicht op welke wijze de ambitie voor de beeldkwaliteit tot stand komt. In juni 2023 is de gemeenteraad van Eemsdelta geïnformeerd over de aanpak aan de hand van de notitie 'Toelichting keuze onderhoudsniveau en kosten'.

De keuze voor de beeldkwaliteit is mede bepaald op basis van het beschikbare budget. Daarvoor zijn een drietal scenario's uitgerekend die de financiële gevolgen van de kwaliteitskeuze inzichtelijk maken. De scenario's zijn gevormd op basis van het areaal per structuurgebied en marktconforme eenheidsprijzen per onderhoudsniveau.

Scenario	Woongebieden	Bedrijventerreinen	Begraafplaatsen	Groene ruimte	Buitengebied	Stads- en dorpsgezicht	Totaal
Scenario 1	€ 3.108.759	€ 44.229	€ 351.971	€ 268.327	€ 818.058	€ 314.955	€ 4.906.298
Scenario 2	€ 3.108.759	€ 44.229	€ 351.971	€ 214.119	€ 708.296	€ 314.955	€ 4.742.328
Scenario 3	€ 3.108.759	€ 35.957	€ 351.971	€ 214.119	€ 708.296	€ 238.251	€ 4.657.352

Tabel 5: scenario's ambitie beeldkwaliteit (groen is niveau A, geel is niveau B en oranje is niveau C)

De keuze voor de ambitie van de beeldkwaliteit is gebaseerd op scenario 2. De ambitie is om kwaliteitsaccenten te leggen op de begraafplaatsen en op de stads- en dorpsgezichten. Door in de groene ruimte en het buitengebied voor een lager onderhoudsniveau te kiezen kan de kwaliteitsambitie binnen het beheerbudget voor serviceonderhoud, dagelijks onderhoud en groot onderhoud worden gerealiseerd.

Realisatie ambities Programma Groen

De ambities uit het Programma Groen ten aanzien van biodiversiteit, klimaat, landschap en onderhoud worden zo veel mogelijk binnen de beheeractiviteiten, zoals die in hoofdstuk 5 zijn genoemd, en de daarvoor beschikbare financiële middelen gerealiseerd. Evenals bij vervanging en herinrichting wordt ook hierin zo veel mogelijk de koppeling gezocht met andere investeringen in de openbare ruimte en wordt binnen de investeringen het meerjarig onderhoudsbudget geborgd.

Meer natuurlijk beheer om de biodiversiteit te vergroten is anders dan het standaard groenbeheer, waar de huidige beheerafspraken en onderhoudscontracten veelal op zijn gebaseerd. Het vereist andere kennis en soms ander materieel.

De financiële gevolgen van meer natuurlijk beheer zullen bij de aanpassingen van de beheerafspraken en onderhoudscontracten in beeld worden gebracht. De verwachting is dat de kosten van natuurlijk beheer vergelijkbaar zijn met de kosten van het huidige beheer.

Daar waar toekomstige aanvullende ambities uit het Programma Groen om extra financiële dekking vragen en daar waar deze dekking niet (deels) uit koppelkansen of met externe middelen kan worden gedekt, worden deze via de kadernota ter afweging aan de raad voorgelegd.

Subsidies en fondsen

Voor met name groene investeringen (meerjarige programmalijnen en eenmalige projecten) zijn reële perspectieven op externe (mede)financiering. Waterschappen, Provincie, Rijk en Europa hebben op het gebied van biodiversiteit, klimaatadaptatie en landschap diverse regelingen waarop de gemeente een aanspraak kan doen. Specifiek in onze regio bieden programma's die verband houden met de aardbevingsproblematiek en leefbaarheid kansen voor (mede)financiering van projecten. Ook transitie in het landelijk gebied en provinciale uitwerkingen van het Klimaatakkoord bieden kansen voor externe (mede)financiering van onze ambities.

Natuurspeelplaats Huizinge

7. Bijlagen

Programma Groen Eemsdelta 2030

september 2023

Zaaknummer: Z/22/186592

Opgesteld door

Gemeente Eemsdelta

Heldergroen advies

Fotografie

Gemeente Eemsdelta

Landschapsbeheer Groningen

Stichting Steenbreek

Gemeente Eemsdelta

Postbus 15

9900 AA Appingedam

140596

gemeente@eemsdelta.nl

www.eemsdelta.nl